

Jasminko Šarac | SKRIVENI ŠEJH

ISLAMSKA ZAJEDNICA U BOSNI I HERCEGOVINI
MUFTIJSTVO MOSTARSKO
MEDŽLIS ISLAMSKE ZAJEDNICE STOLAC

Jasminko Šarac
SKRIVENI ŠEJH

Izdavač: Medžlis Islamske zajednice Stolac

Za izdavača: Orhan Tikveša, prof.

Urednik: mr. Suad Mujakić

Recenzent: Orhan Tikveša

Fotografija na naslovnoj strani: Arhiv MIZ Stolac

DTP: Edin Džih

Štampa: AMOS GRAF d.o.o. Sarajevo

Tiraž: 300

ISBN 978-9926-537-01-2

CIP zapis dostupan u COBISS sistemu Nacionalne i univerzitetske
biblioteke BiH pod ID brojem 55990790

Jasminko Šarac

SKRIVENI
ŠEJH

Stolac, 2023.

*Licemjer je poput okrečene
grobnice, izvana lijepo, a
iznutra se sve raspada.*

Isa. a.s.

*U svakoj duši je znanje,
samo ga treba otkriti.*

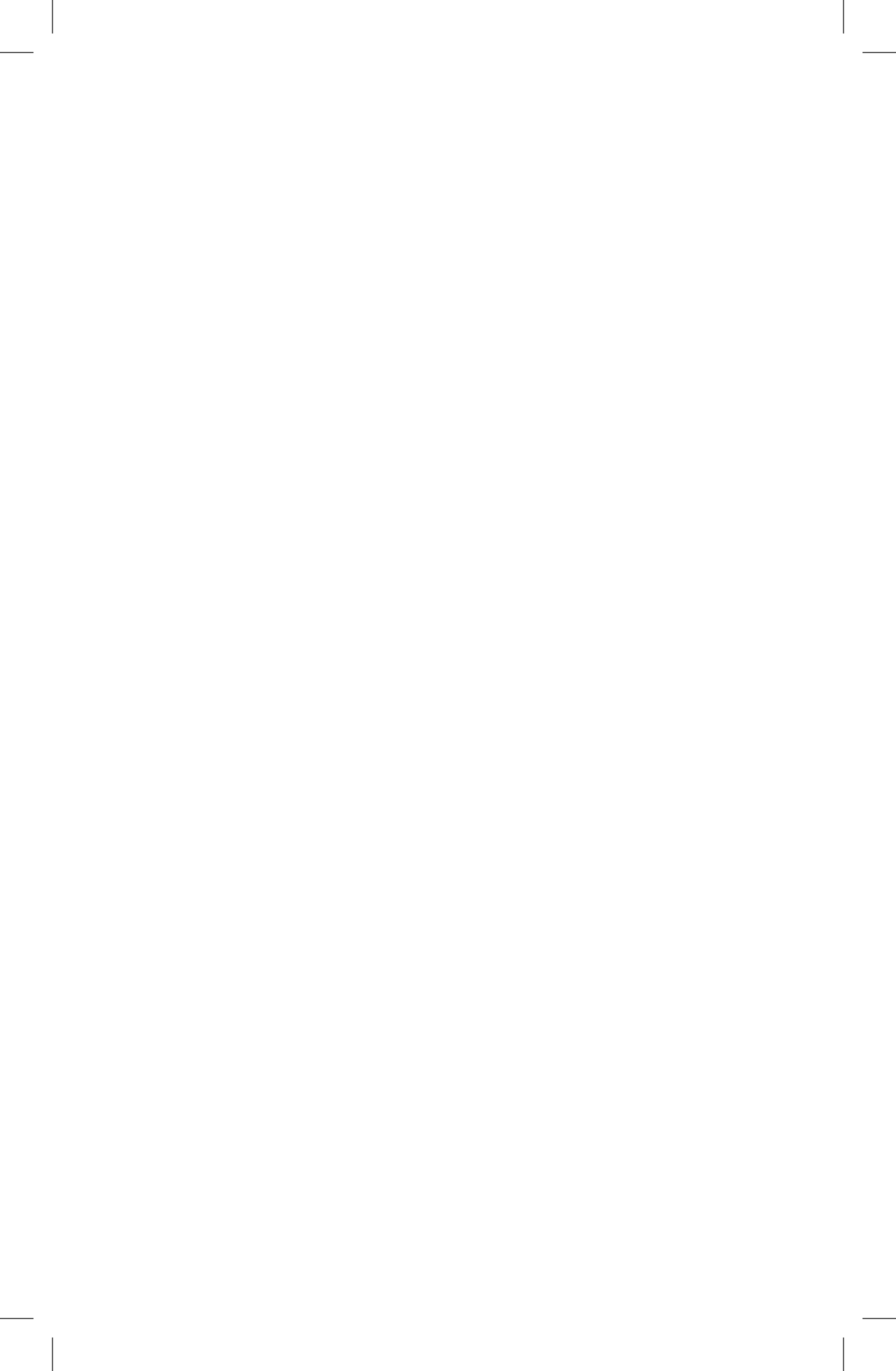

*Većini ljudi duša naređuje
šta da rade dok oni
uobražavaju da su to
izabrali.*

Predgovor

Knjiga "Skriveni Šejh", Stočanina Jasminka Šarca, je izuzetno značajno štivo, koje će, s Božijom pomoći, rasvijetliti neke segmente života šejh Mustafe ef. Žuje, te od zaborava otkinuti još jednu osobu koja je pripadala ulemanskom staležu dajući veliki doprinos oblikovanju Stoca u vremenu u kojem je živio.

Poznato nam je da je Stolac grad koji ima veoma bogatu tradiciju u različitim aspektima svog bivstvovanja. U svom vjekovnom postojanju isticali su se različiti oblici društvenog djelovanja. Stočni su poznati kao: pjesnici, prepisivači, književnici, arhitekta, ulema, pedagozi, ljekari itd. Svako od njih je svome Stocu davao karakterističnu nijansu spektra djelovanja, koja ga je činila prepoznatljivim u različitim vremenskim periodima.

Znajući da je znanje osnova bilo kojem od uspjeha u životu Stočani su ga raumno čuvali, proširivali i obogaćivali. Bili su vrsni prepisivači, poput: Korkut Halife; Ali ef., sina Ahmedova; Halil hodže, sina Ahmedova; Mahmuda sina hadži Mehmedova; Salih ef. Čelića; Abdullah ef. Hromića i drugih. Mnoge kuće u Stocu imale su svoje biblioteke. Znamo da su: Muhmed ef. Stranjak, Salih ef. Hromić i Junuzaga Mehmedbašić imali svoje kućene biblioteke, te da neke od njih, danas, čine sadržaj Gazi Husrev-begove biblioteke u Sarajevu. Također, postojanje medrese u jednoj čaršiji bio je preduslov da bi ta čaršija imala svoju ulemu, odnosno da bi se znanje institucionalno prenosilo. Stolačka „Sumbulića medresa“ je, za svoja tri vijeka djelovanja, iznjedrila plejadu alima koji su širile pozitivne ljudske vrijednosti. Svakako,

jedan iz plejade, a koji je svoje prve ilumske korake sticao u ovoj medresi je šejh Mustafa ef. Žujo.

Ovo formalno znanje koje se sticalo u medresama, prepisivanjem određenih knjiga ili njihovim iščitavanjem je samo prvi korak u sticanju znanja. Naime, Božiji Poslanik, alejhis-selam, je rekao:

“U tijelu ima jedan organ, ako je on zdrav, bit će zdravi i ostali organi tijela, a ako je taj organ bolestan, bit će bolesni i ostali dijelovi tijela. Taj je organ srce.” (Buhari i Muslim)

Nevevi, komentator Muslimove zbirke hadisa, kaže: “Ovaj hadis je dokaz da je razum u srcu a ne u glavi.”

Dakle, druga vrsta znanja je znanje koje je posljedica ibadeta. Čineći ibadet (namaz, postat. učenje Kur’ana, zikr...) mi, istini za pravo, čistimo srce i ono kao takvo spoznaje stvari koje drugima nisu dokučive. Navodi se u predajama da između roba i Rabba tj. Gospodara i insana postoji 70 000 perdi, tj. pregrda, tako da čineći ibadet-čisteći svoje srce, ustvari dižemo te perde, ili pregrade, i jasnije uočavamo stvarnost oko sebe. Da kojim slučajem dignemo svih 70 000 perdi onda bismo svijet vidjeli u njegovom pravom obliku, tj. razumjeli bi šta ribe pričaju u rijeci, kako ptice veličaju Gospodara, vidjeli bi svijet meleka i džina, itd. Šejh Muretza, koji je djelovao u tekiji pored Careve džamije, a ukopan u Velikom haremu nedaleko od spomenika je posjedovao, kako možemo zaključiti iz usmenih predaja, ovakvu vrstu znanja. Veli-dede, osoba po kome su Stočani nazvali džamiju na Starom gradu, je bio, po predajama, evlija i posjedovao je pomenuto znanje.

Također, na osnovu predanja vezanih za šejh Mustafa ef. Žuju možemo konstatovati da je on osoba koja je sigurno imala ovo drugo znanje ili, kako ga ulema naziva, Ilmi-ledun. To su znali oni koji su ga poznavali, te zbog toga, u cjelosti, navodim tekst koji je objavljen u časopisu „Bošnjak“, 1900. godine, a u povodu preseljenja na Ahiret šejh Mustafe ef. Žuje. U tom tekstu se kaže:

“Javlaju nam iz Stoca ovu žalosnu vijest: Na 6. ovog mjeseca, (6. maj), zadesila je velika žalost ne samo Muslimane iz grada Stoca nego i čitave Hercegovine. Toga dana je naime preminuo nadaleko čuveni, od svakog svog poznavaoa veoma ljubljani i štovani Alim (veliki učenjak) Hadži Mustafa efendija Žujo. Merhum Hadži Mustafa efendija je bio jedan od one vrste ljudi, kojima svak, kad ga makar u vijeku jednom vidi i s njim samo par riječi prozbori - mora - hoće neće - čast odavati. Svojom visokom naukom, svojim velikim takvalukom i pobožnošću, svojim uzornim ponašanjem i ljubkom riječitošću, a za sve svojim vrlo skromnim ali veoma urodnim životom je bio merhum Mustafa efendija među svojim poznavaoima steko takav glas, da se je među nama Muslimanima općenito držalo, da je postigao evlijanske meretebe. Merhum je doživio i dosta duboku starost, jer je u 71. godini svog života preselio se sa ovog varavog na drugi vječni svijet. Koliko je njegova smrt ožalostila sve stolačke Muslimane, najbolje se vidi odtuda, što je na džezazu pohrlilo staro i mlado, bogato i sjeromašno, te si u svakog vidio na licu očiti izraz tuge i duboke žalosti, a mnogo ih je bilo, koji su i suze kao mala djeca ronili; a kako i ne bi, kad smo za vazda izgubili jednog velikog Alima, jednog čelik Muslimana, jednog uzor rodoljuba, koji nije žalio sebe napatiti, a da Islamu hizmet učini, koji je vazda gledao da svojoj Muslimanskoj braći pokaže, kako treba Svemogućem Bogu robovati i kojim treba putem ići, pa da se nađe sebi i svojoj duši selamet na obadva svijeta. Vrlo bi me daleko odvelo, kad bih uzeo nabrajati sve merhumove vrline, pa stoga neću, niti sam u stanju učiniti, nego sa ostalim Muslimanima, koji su rahmetliju poznavali, od Svemogućeg Boga ištem, da merhum Mustafa efendiji podari mjesto u Revda i Džinanu, i da mu dade moć da se bude i na Rozi-Mahšeru za svoju braću zauzimao onako, kako je to i na dunjaluku činio. Rahmetullahi alejhi rahmeten vasiah!”

Događaji iz života šejh Mustafe ef. Žuje do sada su, do nas, dolazili usmenim putem i tokom samog prenošenja

mnogi su im dodavali neki svoj dio ili isticali ono što su oni smatrali bitnim. Knjigom „Skriveni Šejh“, Jasminka Šarca, priče o šejh Mustafi ef. Žuji dobivaju svoj okvir, te one, koje su zapisane, na određen način, postaju validna historijska građa koja postaje provjerljiva.

Priče, u knjizi „Skriveni Šejh“, su jednostavne, lahko čitljive i zanimljive. Nude nam opise, ne samo šejha Musafe ef. Žuje, nego i njegovih sugrađanja, ali i stanja u Stocu koje je u to vrijeme bilo bremenito-teško.

DOBAR ČAS

*Vezano za sudbinsko predodređenje zlo nije primarno.
Ali unutar odredbe svako preuzima svoj zao čas.*

Rasim je žurio hodži Muji. Već neko vrijeme djed mu biješe dobio neobjašnjiv strah od vanjskog prostora a imao je i različita priviđenja, životinja i insekata. Po čitave dane bi ležao u krevetu i gledao u tavanicu mumljajući tiho i nerazgovjetno ukočenog i unezvjerenog pogleda. Njegov unuk nije znao šta da radi a majka ga uputi na šejh Mustafu. On ga zateče u sobi i hodža ga odmah primi. Kada sasluša problem, sastavi zapis i dade mu ga kazavši: "Odnesi mu ovaj zapis da ga stavi oko vrata. Dobro ga čuvaj da ga ne izgubiš, jer nisi došao u dobar čas."

Rasim se začudi ali odmah uze zapis, poselamivši se s hodžom Mujom i ode. Čvrsto ga je držao u ruci stalno ga zagledajući, povremeno stežući prste u strahu da ga ne izgubi. Rasim inače znači „CRTAČ“ a nakšibendije su crtači, slikari unutarnje realnosti srca.

Kada dođe blizu svoje kuće u Zagradaskoj mahali, otvori ruku i vidje da zapisa nema.

Kuda i zašto je nestao?! I kako? On se uplaši i stade se okretati u nevjerici sumnjajući da mu je možda negdje ispao. Međutim, zapisu nije bilo ni traga. Koraćao je lagano vraćajući se nazad uzaludno tražeći dva komada papira. Lijek za djeda

kojega je jako volio i poštovao. Zao čas, sinu mu iznenada i on se uplaši sjećajući se šta mu je hodža Mujo rekao.

Upitan o sudbini, Imam Ali a.s. je kazao: "Put mračan, zato ne hodajte njime. More duboko zato se ne spuštajte u nj. I tajna Božija, zato se njome ne opterećujte."

Za mračan put treba svjetiljka, za more duboko priprema dok je za tajnu Božiju potrebno znanje. Rasim se ponovo vratio putem ali uzalud, od zapisa ni traga. Dođe ponovo kod šejha Žuje a on mu odmah reče: "Kazao sam ti da ćeš teško sačuvati zapis, ali sada je dobar čas."

Dade mu novi zapis i reče: "Poselami dedu i kaži mu da će biti dobro ako Bog da."

Rasim uze zapis i povuče se sporo i neodlučno bojeći se da i ovaj ne izgubi. Čvrsto ga je stegao u ruci. Dade ga dedi i on nakon nekog vremena ozdravi. Rasim je godinama razmišljao šta je dobar a šta zao čas i nije odgonetnuo tajnu. A nije ni važno, jer i dobar i zao čas imaju svoj znak i smisao.

DOVA NA STOCU

*Realitet ovoga svijeta je mašta.
Da je on stvaran, ljudi bi žurili da ga napuste.
I zato je iluzija uvijek ljepša od stvarnosti.*

Zaštitnika gradova ljudi se obične ne sjećaju kao što se ne sjećaju ni svog rođenja, ali nekima ostaju u pamćenju. „Kazuje se kako je šejh Mustafa Žujo ostavio dovu na Stocu i rekao: “Dok ja budem ovdje, mirno spavajte.“

Ovo se ne odnosi samo na ljudski faktor već i na tzv. prirodne uzroke, jer je Bog Uzvišeni bitak prvi i jedini uzrok svega.

Kada je u februaru 1927. godine jak zemljotres pogodio hercegovačke gradove Stolac i Ljubinje, “Politika“ je na lice mjesta odmah uputila svog najboljeg reportera Predraga Milojevića. A on u raportu od 16. februara izvještava:

...“Da tragedija ovih brđana nije odviše teška, moglo bi se čak reći da je sreća što je zemljotres zakačio najkrševitiji deo Hercegovine, jer da se ovaj jak zemljotres desio u nekom pitomijem kraju naše države, u Srbiji na primer, ili u Hrvatskoj ili u Vojvodini, šteta bi bila nesrazmjerno veća.“ Sa stajališta uzroka novinar podcrtava razliku između mekog tla gdje bi rušenje bilo znatno veće i krša (Stolac i Ljubinje) gdje je stjenoviti predio spasio urušavanje.

Naravno, pitanje je zašto je to tako. U Stocu su se mnogi tada sjetili dove koju je hodža Mujo ostavio na gradu. Bilo je povrijeđenih, ali smrtnih slučajeva nije bilo.

Milojević dalje nastavlja - "Zemljotresi su dosta česti u ovom kraju, ali ovako jak ni najstariji ljudi ne pamte. U varošici je bila nastala užasna panika. Trgnuti u rano jutro iz sna stanovnici su nako u gaćama i košuljama izleteli iz svojih kuća dok su se tavanice rušile. Ali ni na ulicama nije bilo mnogo prijatnije. Stolac se nalazi u dubini, uzlebljen između među krševite bregove. Ti bregovi bili su toliko zaljuljani da je sitnije kamenje sa njih padalo, što se u varoši prestrašenim građanima činilo kao da pada s neba. Nekoliko Stočana ranjeno je tim kamenjem, ali za čudo, nijedan nije teško povređen. U Stocu nijedna kuća nije razrušena, ali su mnoge popucale, i skoro u svim su srušene tavanice." Iz izvještaja vidimo da nijedan Stočanin u tom jakom zemljotresu nije teško povrijeđen. Opet kažimo, mnogi su se sjetili dove koju je šejh Mustafa Žujo ostavio na Stocu. Nedavno, dvadeset prvu noć svetoga mjeseca Ramazana ove (2022) godine, dakle, na dan šehadeta hazreti Alije a.s., Stolac je zadesio jak zemljotres. Poginula je jedna čestita i pobožna djevojka, jer se kamen survao direktno na kuću. Dova je ponovo sačuvala grad i neki su se ponovo sjetili šejh Mustafe. Jer zaštitnika gradova se obično sjećamo u nevoljama, kada je u pitanju sreća površni, smo i nemarni. Slušao sam od jednog šejha da je Stolac pod zaštitom samog hazreti Alije.

Njega je pogubio Ibn-Muldžim koji je navodno bio obuzet ljubavnim ludilom prema jednoj ženi koja mu je bila obećala sebe ako ga ubije. I nalogodavac i izvršitelj bili su (formalno gledano) muslimani. Također, sve ostale svete Imame su pogubili ili otrovali također muslimani (a ne neko drugi). U Kur'anu postoji sura "Zemljotres" i ima 8 ajeta.

ZEMLJOTRES

Medina – 8 ajeta

U Ime Allaha, Milostivog, Samilosnog!

- 1. Kada se Zemlja najžećim potresom svojim potrese.*
- 2. i kada Zemlja izbací terete svoje,*
- 3. i čovjek uzviknu: "Šta joj je?!"*
- 4. tvoga Dana će ona vijesti svoje kazivati*
- 5. jer će joj Gospodar tvoj narediti,*
- 6. Tog dana ljudi će se odvojeno pojaviti da im se pokažu djela njihova,*
- 7. onaj ko bude uradio koliko trun dobra – vidjeće ga,*
- 8. a onaj ko bude uradio i koliko trun zla – vidjeće ga.*

Najžeći potres je Smak svijeta. Ezoterijski, veliki potres je Imam el-Mehdi a.s., odnosno njegova obznana. Tereti zemlje predstavljaju vilajet 12 svetih Imama, jer su svi Imami ponavljali: "Naša stvar je teška i otežana. Mogu je nositi jedino poslani vjerovjesnik, melek višeg ranga i vjernik čije će srce Bog iskušati." U suočenju sa cjelinom Vilajeta čovjek (svaki) će uzviknuti – šta joj je?! Zbog velikog iznenađenja, vezano za izlazak iz okultacije Imama Mehdija a.s. i on je VELIKA VIJEST a vijesti su 12 Imama. Naravno, egzoterijski, riječ je o Smaku svijeta. Na Sudnjem danu će svako vidjeti svoja dobra i loša djela u potpunoj cjelini i pri punoj svjetlosti u prisustvu Apsolutne pravde, dakle i „koliko trun“ (dobra ili zla).

DURBIN

*Ko vidi daleko njega se plaše,
Ko vidi duboko njega se ustručavaju.*

Durbin je optički instrument za osmatranje udaljenih predmeta na kopnu, moru, vazduhu i nebu, a u vojsci za osmatranje pri mjerenju, gađanju i izviđanju. Sastoji se od dva sočiva koja su centrirana na istoj optičkoj osi i smještena na krajevima cijevi, a kod modernih durbina postoje i dvije optičke prizme koje okreću lik za 180 stepeni, tako da se predmet vidi u prirodnom položaju.

Prvi durbin nastao je 1609. godine. Galileo Galilej je uspio da napravi durbin sa uvećanjem od 10 puta pomoću kojega je bilo moguće vidjeti brodove udaljene dva sata plovidbe. Pored toga, Galilej se sjetio da taj durbin može da se okrene prema nebu i tako je nastao prvi teleskop.

Šejh Mustafu Žuju su zvali durbin, jer je vidio daleko i ponešto otkrivao ljudima sa unutarnjih nebesa svojih zadubljanja. Svi su ga se plašili. I oni koji su vjerovali u Boga i posljednji Dan i oni koji nisu. Izvjesno je da je imao otvoreno „treće oko“ a Ibn Arebi kaže da kerameti dolaze od Božijeg Imena Dobročinitelj, te da ih Bog daje onima koji obilno čine dobročinstva, ne samo ljudima već svim stvorenjima Božijim.

Durbin. Vidio je daleko. I ponešto otkrivao za korist ljudi, a još više skrivao kako oni ne bi znali za neugodnosti koje ih čekaju u životu na ovom svijetu. A one su neizbježne za svakog. Durbin. Učio je pred šest šejhova a Imam Ali a.s. kaže: “Dvojica se ne mogu zasititi - tražitelj znanja i tražitelj svijeta ovoga. “Bolje je tražiti znanje, jer je ovaj svijet varljiv, nestalan i prolazan, a znanje ostaje u čovjeku i još je bolje kada se zapiše i prenese drugima, jer je i korisnost veća. Šejh Mustafa nije zapisivao, a mogao je da je htio. No, svaki evlija ima specifična zaduženja koja su samo njegova i niko ih osim njega ne zna. U tom smislu je i Imam Ali a.s. izdvojio dvije vrste izvrsnih ljudi – znalac o Bogu i tražitelj znanja na putu izbavljenja.

Kao treću grupu je naveo „narod obični koji kreće za pozivateljem svakim i okreće se u smjeru vjetra svakog.“Šejh Mustafa bijaše tražitelj na putu izbavljenja i na tom putu je vidio daleko.

DVA GOLUBA

*Učitelj i učenik su vječno zagrljeni u svijetu
tajanstva.*

Na zidu je stajala rozeta. Dva ružičasta goluba na grani, u sobi šejha Mustafe Žuje. U vrijeme mog djetinjstva, tu je stanovala Fikreta Šarić. Golubovi su i tada (a možda i sada) bili odslikani na grani ružičastom bojom i okrenuti jedan prema drugom a ružičasta je boja nakšibendija. Toga sam se sjetio mnogo godina kasnije, nakon Fikretine smrti. Fikretu smo kao dječaci opsluživali Miho i ja i to isključivo za novac a bila je izdašna i darežljiva. Tada nisam ni slutio da ću istraživati o bivšim vlasnicima, jer je Fikretin otac, Ademaga Šarić, kupio tu kuću od Ahmeda Žuje, Mustafinog brata. No, kako je i rečeno - „Sudbina će ti pokazati i ono što ne možeš ni zamisliti“. Na tu nepredvidivost je ukazao i Imam Ali a.s. rekavši: “Sudbina ima prednost nad zaključivanjem po sličnosti. Zato je snovanje kvasac nevolje.“

Miho i ja smo služili Fikretu nekoliko godina. Bila je teško pokretna te shodno nevolji i jako zahtijevna, ali nas je dobro plaćala a mi smo već pušili u žbunju i pili velike boce koka-kole tako da je novac uvijek bio dobrodošao. Fikreta znači - misao, ideja, pojam, utisak. Fikr (razmišljanje) ima u sufizmu visoko i posebno mjesto. Adem-aga Šarić je

kuću u kojoj je stanovao i Mustafa kupio od Ahmeda Žuje, Mustafinog brata. Ko zna koliko je sedždi Uzvišenom bogu učinjeno u Mustafinoj sobi jer se govori da je znao obavljati namaz po čitavu noć, od jacije pa sve do sabaha.

Hadis priopćava: “Jedan sat razmišljanja o Bogu vrijednije je od 70 godina ibadeta.“ O Bogu treba naravno razmišljati na ispravan način spoznajući Ga preko Njegovih Atributa i Imena, kako bi se izbjegle zamke antropomorfizma, simoblizma i alegorizma drugi hadis jasno kaže: “Ne razmišljajte o Bogu, propast ćete: Razmišljajte o Njegovom stvaranju.“ Ispravno razmišljanje o Bogu (Fikr) jeste razmišljanje o Imamu svog vremena jer predaja kaže: “Spoznaja Imama je spoznaja Allaha“ dok su sami Imami neprestalno ponavljali- „Mi smo lijepa Allahova Imena.“ Ovo zato jer je Božije Biće nespoznatljivo i ta spoznaja nije u ljudskoj moći niti nam je naređeno da se u tom smislu trudimo. Imam je BATIN objave, njena iznutarnja dimenzija.

Fikretu smo služili nekoliko godina. U to doba telefona još nije bilo (u stanovima i kućama), pa bi ona gledala kroz prozor i pozvala nas kad bi vidjela da prolazimo ulicom. Fikreta je znala biti pomalo sitničava i pretjerano ljubopitljiva, jer samoća kod ljudi pojačava radoznalost pa se bavimo i onim što nas se ne tiče, ali služili smo je s radošću, jer je bila poštena, izdašna i povjerljiva.

Šejh Mustafa Žujo je tragao za znanjem i to ga je odvelo i do Perzijskih obala.

U gradu Širazu sticajem okolnosti upoznao je jednog krovača. Ne očekujući ništa, svratio je da obavi jednu sitnu popravku. Kovač Abdulah ga nije ni pogledao kad je ušao i upita kao da se odavno poznaju - „Dolaziš iz daleka“...

Mustafa potvrdno klimnu glavom. „Ono što tražiš je u tebi i svi ljudi to nose a sve u skladu sa svojom snagom i opredjeljenjem iz iskona. Neko ti može otvoriti vrata srca, ali ono što je u njemu sam otvaraš“, nastavi Abdulah uopšten ne dižući pogled, zaokupljen komadom željeza pred sobom.

Potom upita Mustafu šta misli o Božijem zadovoljstvu i Božijoj srdžbi.

„O tome Kur'an govori“...

Zausti Mustafa, ali ga Abdullah prekinu.

„Bog je savršen a savršeno ne može podlijegati promjeni pa kako onda on zapada u zadovoljstvo ili srdžbu?“

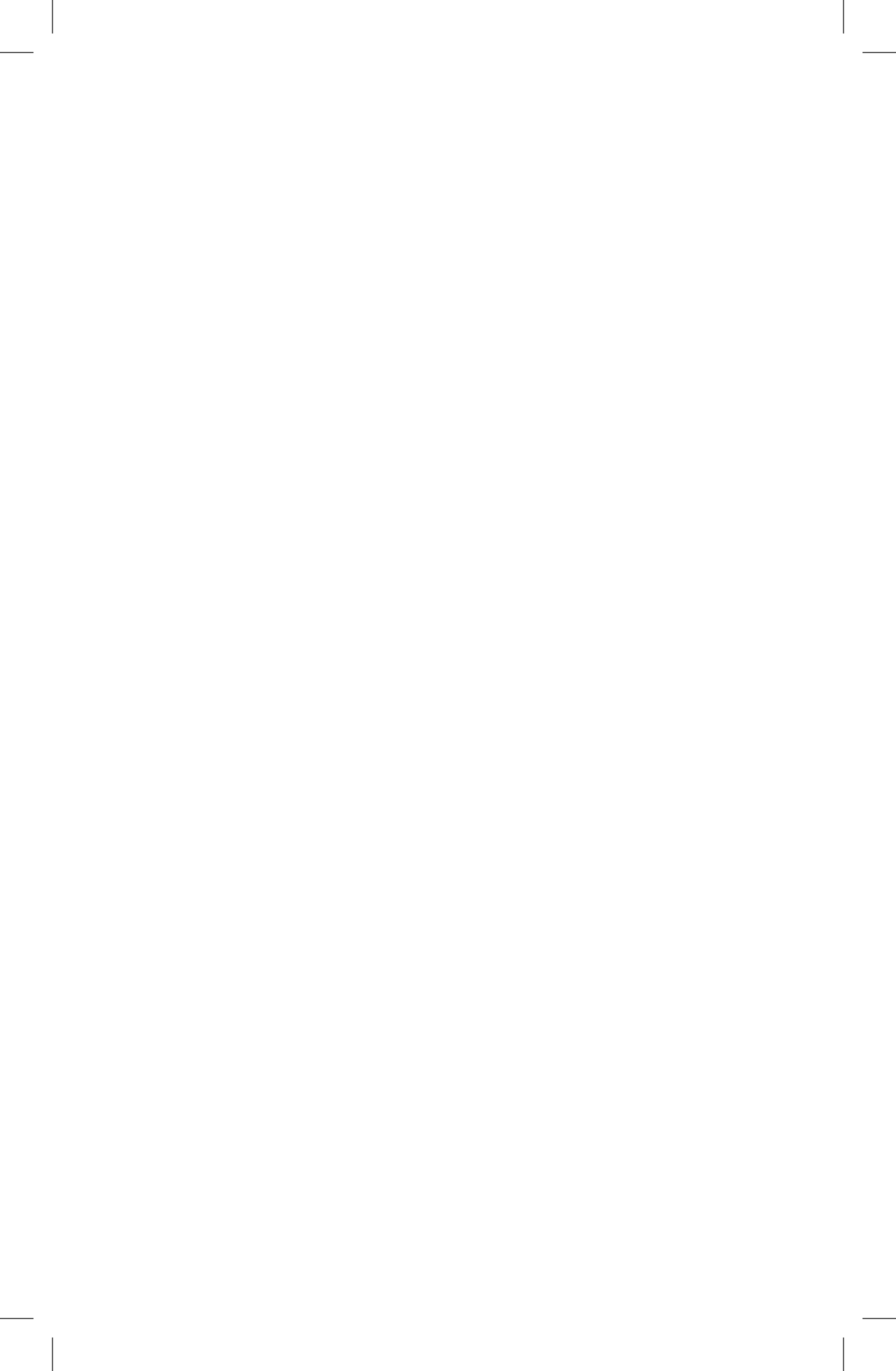
Mustafa se složi te reče kako promjene treba shvatati ne vanjski nego iznutra.

„Za Boga nema izvana niti iznutra jer vrijeme i prostor Ga ne obuhvataju“ - odvrati ovaj, a Mustafa se zbuni. Malo zastade, te prozbori: “Šejh vodi duhovnog putnika spoznaji Atributa i Imena i on tako spoznaje Allaha.“ “Da“ - potvrdi Abdullah, “ali ga on može voditi samo do određene granice, a poslije ga prihvata Bezgriješni Imam. Drugog puta nema, a osim istine nema ništa drugo osim zablude“. Kovač je gledao u vrelo gvožđe pred sobom i uopšte ne prekidajući posao i ne gledajući Mustafu koji se čudio njegovom znanju.

On nastavi: “Reći ću ti jedan hadis i dobro ga zapamti. ‘Bog ne zapada u zadovoljstvo ili srdžbu poput nas ljudi već ima ljude čije zadovoljstvo je učinio svojim zadovoljstvom i čiju srdžbu je učinio svojim srdžbom.’

Ovim se izbjegavaju zamke antropomorfizma, mislio je Mustafa nejasno dok se Abdullah bavio vrelim gvožđem, ponašajući se kao da priča obične stvari. Mustafu je ovaj susret mnogo dojmio a kada je odlazio, ugleda na zidu odslikana dva ružičasta goluba na grani.

Kada se vratio u Stolac, dade izraditi istovjetan crtež u svojoj sobi koji možda i sada stoji na zidu.

DŽAMIJSKI NESTANAK

Pored materije, prostora i vremena, postoje još mnoge dimenzije koje naš um ne može ni zamisliti.

Hodža Mujo bi obično klanjao džumu u Sultan Selimovoj džamiji u centru Stoca. U vezi s tim jedno vrijeme se dešavao neobičan događaj. Naime, nakon hutbe lokalnog imama Mustafa Žujo bi naprasno nestao iz safea nakon namaza a onda bi se pojavio na izlasku obuvajući cipele poput ostalih ljudi. Niko nije znao kuda je nestao niti su ljudi mogli objasniti ovu neobičnu pojavu.

No, kako to obično biva sa isključivo formalnim vjernicima, sve se nastojalo objasniti kao prosta obmana ili prevara kojoj sama treba utvrditi uzrok.

Džematlije su uzalud nagađale a tako uvijek biva kada isključivo razumom nastojimo dokučiti sakralnu prirodu čovjekovu.

„Vidi“ - govorio bi katkad Ahmed iz Podgradske mahale - “ta, sakrije se iza džamijskog stuba a onda izađe.“

„Nije hak“ - odmahivao bi glavom stari Ibrahim - nemojmo griješiti duše, niti se krije niti izlazi zadnji“.

„Ko zna“ - umiješa se mladi kalfa Džafer - “morebit se i sakrije pa izađe. Drukčije ne mere bit i gotovo“ - dodade samouvjereno.

„Marifetluk“ - ubaci se neko sa strane - “najbolje je da nagovorimo jedno dijete da ga prati, ...pa kud on, tu će i dječak.“

„Nema druge“ - dodade Ahmed - „moramo saznat, i gotovo!“

Nisu bili još ništa odlučili, a na idućoj džumi se ponovilo isto.

Ipak, na kraju angažovaše malog dječaka Ismaila da ga prati. Bijaše mu tek devet godina, ali je bio učeno dijete, i znao podosta sura iz Kur'ana bez obzira na svoju dob.

„Slušaj sine“ - obrati mu se stari Ademaga stavljajući mu nešto slatkiša u džep od pantalona – „kad bude džuma, ti stani u saf odmah pored hodže, pa nam kasnije reci ako se on sakrije pod minber ili iza džamijskog stuba!

Mali Ismail nije shvatio zašto bi se neko skrivao u džamiji jer nema ni potrebe ni smisla ali dijete je lako uhvatiti u zamku lakomisenosti jer još nije iskvareno iskustvom starijih.

On sasluša džematski savjet, pristade da na idućoj džumi prati šejha Mustafu Žuju.

Dode i sljedeći petak i ljudi se sakupiše na džumanamaz. Mali Ismail odmah stade do hodže Muje kako mu je bilo rečeno.

Šejh ga pomilova po glavi i reče: “Tebe su odradili da me pratiš, je li tako?!” Dječak nesvjesno klimnu glavom i sam iznenađen ali ne reče ništa.

„Hajsa mnom“ - dodade, te dječak i on stadoše u saf jedan pored drugog. Džuma se klanjala i nakon hutbe ovaj put nestadoše i dječak i šejh zajedno. Kada se pojavije na izlasku iz džamije, djetetov vrat je krasio vijenac zrelih hurmi sa zelenim listovima. Neki protruše od glave do pete a masom odjeknuše uzdasi, dvojici ljudi potekoše suze.

Mali Ismail je jeo hurme kao da je sve što se dešava najnormalnije a hodža Mujo ode bez riječi i nastavi svojim putem.

Jedan džematlija uze dvije hurme i nakon što ih pojede sa strahom u glasu reče: "Prave su, ...nema sumnje."

Jer ljudi osjećaju strah uvijek kad se suoče sa onim što ne znaju objasniti. Ali ko zna, on zaista zna, ko ne zna, on i ne zna i tako je bilo oduvijek.

„Gdje ste bili“? - sagnu se gotovo bojažljivo Ibrahim prema dječaku.

„Ne znam“ - tiho promuća on – „ali odmah smo prešli u neku drugu zemlju.“

„Životinje drugačije, a ljudi na njima i hodža Mujo ubra hurme i objesi ih meni o vrat.“

„Niko nas nije vidio mada su ljudi posvuda oko nas prolazili, zemlja je bila smeđa i bilo je puno pjeska“ - začuđeno završi Ismail. Ljudi se tek zгледаše. U našim krajevima hurme ne rastu, moglo se samo nagađati gdje je šejh Mustafa prenio i dječaka i sebe. Nakon ovog događaja, hodža Mujo nije nestajao iz džamije, niti bi ga dječak pratio. Gdje su bili, nikada nije odgonetnuto. Jedino se uvećalo neznanje neukih i strahopoštovanje učenih.

ĐURĐEVDAN

*Bez inicijacije čovjek ne može odrasti.
Usnula biće se zabavljaju materijom ne uviđajući da
se ovaj svijet igra njima.*

Šejh Mustafa Žujo je preselio na bolji svijet 6.5.1900. godine, dakle na Đurđevdan. Tog datuma (u prošlosti) su se prema predaji susreli Hidir a.s. i poslanik Ilijas a.s. Možda zbog toga ostade uklesan tajanstveni natpis na Šejh Žujinom bašluku - „Hidr se pojavio, Mustafa nestao.“ Još od Musaova a.s. vremena Hidir je ulazio u srca iskrenih (Sidikkun) te tako i u prečisto srce Mustafe Žuje.

Inicijacija u duhovni život direktno od strane Hidra ili skrivenog Imama a.s. smatra se srazmjerno rijetkom, ali se dešava. Hidir se iznova pojavi, u nečijem srcu kada sufija, kojeg je vodio kroz duhovna, nebesa napusti ovaj svijet. Hidir i Ilijas. Prema legendi, Hidir je pio vodu sa izvora života i tako postao „besmrtn“, bolje reći, stalno i živo iznova prisutan u srcima. Kur'an kaže kako jedan drevni narod (koji je obožavao Bala) tvrdi da neće povjerovati nijednom poslaniku prije nego prinese žrtvu koju će vatra progutati, a to se odnosi na poslanika Ilijasa a.s. Balovi sveštenici su polili vodom dva različita kurban, odnosno cjepanice koje je trebalo zapaliti, a znamo da mokra drva ne gore. Ipak, vatra je došla posve

iznenadno (sa neba) i progutala Ilijasov kurban dok je onaj koga su prinijeli kao žrtvu Balovi sveštenici ostao moker i netaknut. Tako je susret Hidra i Ilijasa simboličko dodir vatre (Ilijas) i vode (Hidr) a što aktualizira princip opstojanja nefsa u čovjeku.

Rumi piše: „Žena je vatra a muškarac voda i gasi je. Ali ga žena savladava iznutra kao vatra vodu u loncu.“ Odnos vatre (Ilijas) i vode (Hidr) je sadržan u ovom principu i dijalektici međusobne ovisnosti Ruha (Ilijas) i Nefsa (Hidr). Na dan „susreta“ vatre i vode na Ahiret je preselio šejh Žujo.

Romi širom svijeta danas slave Đrđevdan (Ederlezi), jedan od najvećih romskih praznika kojim se obilježava dolazak proljeća. U stara vremena su na ovaj dan obilježavali kraj zime, kolone su ponovno počinjale kretali na daleki put. Danas je to radostan blagdan ispunjen brojnim obredima koji imaju određenu simboliku. Ujutro 6. maja svi se umivaju vodom. Djeca da budu zdrava „kao dren“, djevojke da se momci „grabe oko njih“, stariji da budu zdravi, domaćin da mu kuća bude dobro očuvana itd.

Plivanje u rijeci, prije sunca, također je vrlo važno. Ponekad se vijenci od raznog cvijeća bacaju u rijeku ili se proljeva mlijeko. Prije zore izlazi se i za Jurjevo u prirodu. Nakon toga počinje slavlje uz muziku i ples, a za Đurđevdan treba biti što bogatija trpeza.

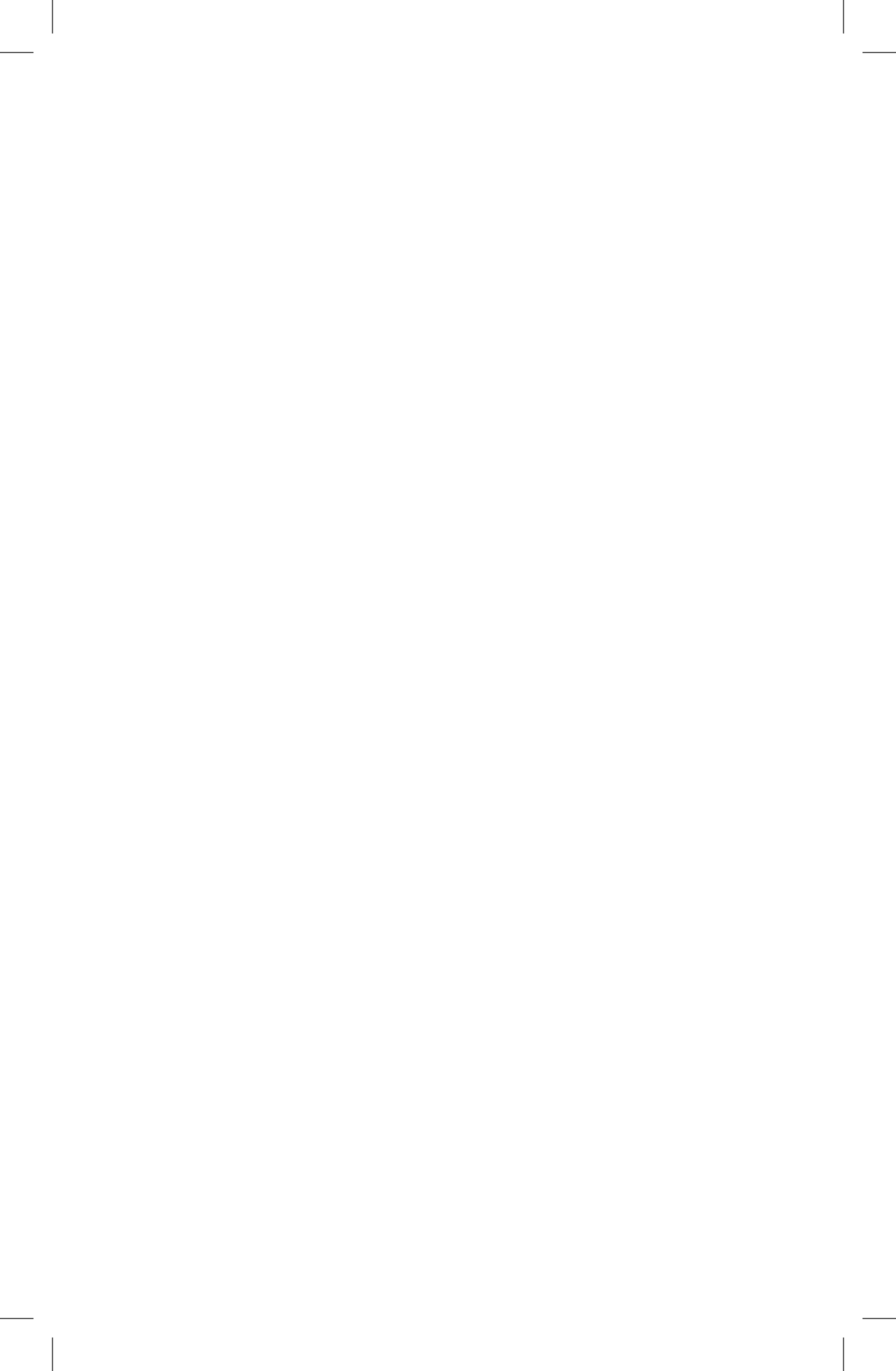
Ponegdje je običaj da se kolje janje, da se odklone sve loše stvari i negativnosti kada se prinosi kurban, janje. U prošlosti su se i djeca mazala krvlju zaklanog janjeta i tu krv pila, kako bi bila zdrava i zaštićena od svega lošeg. Također, običaj s vodom i biljkama je tradicionalan za sreću i uspjeh, snagu obitelji. Prema tradiciji, Romi danas svoje domove kite vrbom, koprivom i drugim proljetnim biljem koje za njih znači snagu i zdravlje.

Zdravlje, plodnost i zaštita glavni su motivi obilježavanja Đurđevdan, blagdana koji se danas smatra glavnim kulturnim i vjerskim praznikom Roma.

Jurjevo je blagdan uz koji se veže najveći broj običaja koji postoje u narodnom vjerovanju. Ovaj se svetac smatra granicom između zime i ljeta, blagdanom vezanim uz zdravlje ukućana, udaju mladih iz kuće, plodnost stoke i dobre urode. Praznik buđenja proljeća, Đurđevdan ili kod Roma poznatiji kao Ederlezi, prepoznatljiv je u cijelom kraju i obiluje narodnim običajima koji se ogledaju u raznim radnjama za zaštitu, zdravlje, plodnost i zaštitu obitelji.

Narodno vjerovanje kaže da će, ako je na Đurđevdan vedro, godina biti rodna, a ako na ovaj praznik i sutradan padne kiše, ljeto će biti sušno.

I šejh Mustafa bijaše duhovni nomad i lualica (izgnanik), a u skladu sa poznatim hadisom – „Budi na ovm svijetu kao stranac ili putnik.“

FATIMINO POTOMSTVO

„Ljudi misle da rađaju potomstvo, ali djeca svjetlosnih ljudi biraju roditelje!“

Fatima iz Čuprijske mahale je šetala sa malenom kćerkom, približavajući se kamenom mostu. Most su zvali Inat-ćuprijom, a vremenom se, kako to često biva, isplela legenda kako o samoj gradnji tako i progonu (izvan Stoca) i samog graditelja zbog namjerno počinjene greške. Mnogi su bili čvrsto uvjereni u istinitost same priče koja je već tada, a pogotovo sada, posve neprovjerljiva, ali ljudi vole mistificirati stvari i događaje postajući i sami na taj način dio veće cjeline što odtrajava i odolijeva vremenu.

Djevojčica je gledala u obližnje zelenilo i rukom doticala velike cvjetove maslačaka odakle se pružao pogled na plave daljine, niz Bregavu. Šejh Mustafa Žujo je izlazio iz kuće nadomak mosta. U daljini je bjesnio rat i oba Fatimina sina bijahu vojnici i učesnici u sukobu. Prisilno ili dobrovoljno, ne pamti se a nije ni važno jer i oni prisiljeni ostaju dobrovoljno kada ih svlada navika i želja za slavom kao što i dobrovoljci nose teret neželjenih i nasilno mobilisanih. Nakon što se mimoiđoše, hodža Mujo se okrenu prema Fatimi i reče joj: “Dobro čuvaj ovu malu, ona dvojica leže pod topolom.“ Rekao je Fatimi da su joj oba sina poginula u ratu. Front

je bio stotinama kilometara daleko, a moderna sredstava komunikacije nisu postojala.

Ali šejh Žujo je vidio i čuo ono što drugi ne vide i ne znaju.

Fatima je začuđeno stala čisto ne vjerujući svojim ušima. Jer u loše vijesti sumnjamo, jer želimo sumnjati, dok ono što mislimo da je dobro, obrađuje samo po sebi. Fatima noćima nije mogla spavati a sa fronta nisu dolazile nikakve vijesti. Sanjala bi često pogibiju svoje djece izjutra tek nemoćno odmahujući rukom da je sve to ipak samo san. Ali i snova ima istinitih, dobro je to znala. Na kraju se rat završio, a preživjela vojska se vratila u Stolac. Brkati oficir tek obori pogled i nevoljko joj reče kako su obojica sinova poginula, te da su sahranjeni pod jednom topolom. Dakle, šejh Mustafa je bio u pravu.

„Istina je gorka“ - priopćava sveta predaja. Možda je zato bolje ponekad pripremiti čovjeka za neizbježnu gorčinu, da se misli priviknu za nadolazeću tugu kako osjećaji ne bi potopili dušu kada se desi ono što se desiti mora. A bol odvajanja i težinu gubitaka na ovom svijetu iskušavamo svi, htjeli ili ne htjeli.

Fatima bijaše u velikoj tuzi, jer je rečeno da je najteže ukopavati vlastito dijete. Kada dijete ukopava roditelja nekako nam se čini i prirodnim i logičnim, iako ljudska smrt nije prirodna već rezultat Božije volje, a često nije ni logično, jer umiru i djeca dok se bolestan starac oporavi i nastavi živjeti. Imam Ali, a.s., je rekao: “Sudbina ima prevlast nad zaključivanjem po sličnosti tako da je snovanje kvasac nevolje.“ A na drugom mjestu: “Sve je podređeno sudbini, tako da je u snovanju propast.“

Čovjek okolo luta, snuje i sakuplja kao da će vječno živjeti a sudbina ruši i uništava i tako je odvajkada. Ali svako se iznova podiže i ponovo snuje i gradi i dobro je što je tako, jer inače ovaj svijet ne bi napredovao. Da nema zaborava, svijet bi stao u svojoj smetnji a to je nemoguće, vrtinja je ono što nas podiže i spašava od potpune nemoći.

Fatima je izgubila dva sina, a život se neumoljno nastavio kako to uvijek biva.

I Šejh Mustafa Žujo je preselio na Ahiret (1900. godine) ali su priče, bar neke o njegovom životu ostale, ponešto je i zapisano. Islamsko učenje nam priopćava: “Kad god zamre sjećanje na jednog EVLIJU (bogougodnika) Allah da nekog da to sjećanje oživi.“

I Muhamedu, a.s., su umirali sinovi, a njegovo potomstvo se nastavilo preko njegove kćeri, Fatime, a.s. Šta više, Poslanik, a.s., je rekao: “Bog je djecu svih Božijih poslanika plasirao u njihove kičme, dok je moju djecu plasirao u Alijevu kičmu.“

Svjetlosno potomstvo predstavlja 12 Svetih Imama, a.s. Četrnaestero Bezgriješnih (Muhamed, a.s., Fatima, a.s., i 12 Svetih Imama, a.s., je stvoreno prije bilo čega. Muhamed a.s. je rekao: “Prvo što je Bog stvorio bila je moja svjetlost.“ Iz te svjetlosti je nastalo još 13 prečistih svjetala i Ehli-bejt je bio superioran nad svim ostalim stvorenjima, još prije rođenja na ovom svijetu, a prije stvaranja svijetova oni su prebivali u zelenoj sjeni (Božijeg Prijestolja). Kćerka Božijeg Poslanika, a.s., Fatima, a.s., bijaše u velikoj tuzi nakon smrti svog voljenog oca.

Nasljedstvo Kuće Čiste bijaše oteto, njihovo Pravo pogaženo, a članovi Kuće zanemareni i zaboravljeni. Naravno, ovo se odnosi ovozemni, izvanjski život, dok je njihova iznutarnja čistota (Bezgrješnost) optrajavala i zemlja nikada nije bila (a nije ni sada) bez prisustva savršenog Imama. On sada živi u dobu velike skrivenosti. Hazreti Fatima je nakon oduzimanja Prava Kuće Čiste svakodnevno plakala, za plač se i činilo i znalo, a znalo se i zašto plače, no nekadašnji ashabi Božijeg Poslanika, a.s., su govorili da se više ništa ne može promjeniti. Komšije se govorile Imamu Aliju a.s.: “O, Ali, mi ne možemo slušati Fatimu da ovako stalno plače“, te joj je on izgadio kuću za plakanje u kojoj je provodila dane.

Dženazi kćerke Božijeg Poslanika, a.s., je prisustvovalo devet osoba, najuža porodica a ona je tražila da bude noću

sahranjena i to TAJNO kako tzv. uglednici ne bi došli na njenu sahranu. Od ashaba su bili prisutni: Salman, Mikad, Ammar i Ebu Zer.

Imam Ali a.s. je također nakon smrt pokopan tajno i noću i za njegov mezar se nije znalo sve do vremena Šestog Imama Sadika a.s. koji je obznanio lokaciju (na teritoriji današnjeg grada Nedžefa). Tu je, u blizini Alijevog groba ukopan i Božiji Poslanik Salih a.s.

Svi Sveti Imami a.s. su ubijeni ili otrovani. Otišli su sa ovoga svijeta kao šehidi i kult mučeništva u Islamu je od njihovog sjemena i svjetlosnog potomstva, a ono je jače od fizičkog srodstva.

U tom smislu je Isa, a.s., rekao: “Duhovno srodstvo je važnije od krvnog, jer vidite da rođaci rade jedni durgima isto što i ostali ljudi.“

Šejh Mustafa Žujo je rekao: “Šehidi okružuju Stolac i sve dok u narodu bude na to postojalo sjećanje, nikakvo zlo u gradu se neće desiti.“

I doista je tako. Iz pravca Ljbinja, sa desne strane, nedaleko od Bitunje, postoji šehidski ili Šarčev harem. Prema predaji svatovi su vodili djevojku za nekog mladića iz porodice Šarac u Stolac te su tu presretnuti i pobijeni. Sa lijeve strane su pokopani branitelji Stoca koji su tu izginuli kada je vojska Austro-Ugarske monarhije ulazila u Stolac.

Iz pravca Radimlje je postojalo nekoliko šehidskih nišana, a djeca su polovinom prošlog vijeka od kamenih ostataka napravila golove da bi se u kasnijem periodu izgubio svaki trag. Od Stoca prema Berkovićima postojali su šehidski nišani koji su kasnije polomljeni. U zadnjem ratu je bilo nekoliko pogibija od granata, ali poniženja (klanje, masovno sliovanje) nije bilo. Stolac je ostao zaštićen. Nadamo se da će tako biti i u buduću, ako zlo provali iz ljudskih duša, a ono je u njima neiskorjenjivo. Zlo možemo pobijediti jedino u sebi. U tom smislu je Imam Ali, a.s., rekao: “Istrgni zlo iz grudi tuđih istrgnućem zla iz grudi svojih.“ Na ovo je smjerao i Isa

a.s. kad je rekao: “Ko te udari po desnom obrazu okreni mu i lijevi.“ Ne radi se o bukvalnom prihvatanju zla, jer je jasno da je odupiranje nasilju dozvoljeno, već je riječ o tome da je zlo neotklonjivo iz postojanja upravo zato jer i postoji u nama.

I sve dok bude ljudi, bit će i nepoznato sahranjenih.

Pod topolom.

FENJERI U PRAZONOM MEZARU

U Ćuprijskoj mahali dijete iz porodice Trklja je ležalo bolesno. U početku nisu znali šta da rade i gdje da traže pomoć. Bolest je bila uznapredovala i stanje nije slutilo na dobro. Odlučiše da se obrate hodži Muji. Stanovao je u blizini a zna se da je mnogima pomagao zapisima, travama i mehlemima koje je sam pravio. No, kako je šejh Mustafa Žujo ulijevao strahopoštovanje i bio nepredvidiv čovjek, a oni nisu porodično bili bliski s njim, zatražiše pomoć i posredovanje mog pradjeda Ahmeta Šarca, koji je bio dobar prijatelj s njim i to se znalo. Djetetov otac ga odmah pronađe u njegovoj radnji u centru čaršije. Dan je bio tmuran i oblačan, Ahmet je razgovarao sa kalfama pokazujući im rukom šta trebaju uraditi. Nakon selama ovaj mu se požali i iznese svoju molbu, pri tom naširoko pričajući o djetetovoj bolesti i porodici kako to obično biva kada nam je neugodno odmah iznijeti potrebu. Jer iznošenjem potrebe, svako se plaši mogućeg poniženja.

„Evo Ahmete“ - prevali nekako preko usta - “dijete mi je bolesno, pa bi li ti otišao hodži Muji da potražiš lijek, jer meni je nezgodno da ga bihuzurim, čuo sam da je i sam bolestan i da leži u postelji.“

„Nisam znao da je hodža Mujo bolestan“ - odvrati on začuđeno - “a šta mu je?“

Došljak teke sleže ramenima kao da se i sam pita o nečemu što je tek nedavno čuo. Sredstva komunikacije u to doba bijahu ograničena pa se ponekad ne bi saznalo ni za tuđu smrt u drugoj mahali sve dok telal to nebi objavio u centru Stoca.

Ahmet odmah prihvati posredovanje. Hodao je brzo i odlučno jer svaki minut je dragocjen a bolest je poput nepredvidivog neprijatelja. Mustafina avlijska vrata su bila poluotvorena. Ahmet ih otvori, u dvorištu nije bilo nikog.

Mirisalo je na ruže i katmere, u podnožju ispod drvenih stepenica stare nanule, dva smokvina stabla svježja i uspravna. Ahmet izu cipele lagano se popevši drvenim stepenicama do šejhovske sobe. Pokuca na zelena vrata pred sobom.

„Hajde Ahmetago!“ - začu se Mustafin glas. Kažu da je uvijek znao kad mu ko dolazi. Mog pradjeda je uvijek zvao tako (Ahmetago) a ne Ahmet-aga, ko zna zašto?! No, od šejha se uvijek moglo očekivati neuobičajeno, bijaše MELAMIJSKI derviš.

Nakon što razmjeniše selame, Ahmet sjede gledajući Mustafu koji je ležao na krevetu. U bijeloj košulji, pokriven bijeli jorganom, bio je blijeđi, nego inače i sporijih pokreta. No, um mu je ostao britak i potpuno očuvan. Soba je odisala mirisom starog drveta, besprijekorno čista i uredna. Ahmet obori pogled i zamisli se malo rekaviši da mu je žao što ga zatiče u takvom stanju i da dolazi po lijek za jedno bolesno dijete.

„Znam“ - reče šejh - “ne treba ništa, obojicu će nas ponijeti u četvrtak.“ Tako je najavio svoju i djetetovu smrt isti dan, dva dana unaprijed. Ahmet protrnu od straha, ali ne reče ništa. Samo se poselamiše i on zatvori vrata. A šejh Mustafina oporuka je glasila: “Sahranite me tamo gdje ljudska noga ne prolazi, jer ko dirne u moj mezar bit će se Stocem svašta.“

No, to nije bilo lako sprovesti u djelo. Najprije se čuo šapat po svim ulicama - „Na Ahiret preselio hodža Mujo.“

Cijeli grad je plakao a mnogi se prisjetiše da je rekao: “Valjo sam vam za života, valjat ću vam i nakon smrti.”

Počеше se dogovarati o vremenu i mjestu dženaze. Derviš Arif je obavio gusul sa još dvojicom bliskih ljudi i zamotao tijelo u kefine. Oglasio se i telal te je smrt i zvanično saopštena narodu. U to doba dženaze su polazile direktno iz kuće umrlog a ne iz džamija kao danas. Hladnjače i klima nisu postojali i mejita je trebao ukopati što prije. Tijelo je stavljeno na tabut i upravo kad su ljudi htjeli prihvatiti nosila postavilo se pitanje gdje ga sahraniti, u harem ili na nepoznato mjesto kako je oporučio za života. Oko ulaza kuće je stajalo nekoliko derviša. Ni danas se ne zna jesu li to bili njegovi muridi, jer se on nije jasno očitovao po pitanju šejhluka, a zna se da se pojedini šejhovi nikada ne obznane javno. Ljudi su se počeli okupljati oko kuće na Čupriji, nekoliko žena je plakalo.

Derviš Arif hrabro zakorači prema okupljenima i reče: “Ostavio je vasijet da ga ukopamo daleko od ljudskih pogleda.” Bio je autoritaran i nedvosmišlen, vlado je muk a u zraku se osjećao strah.

„Ama..., kuda da ga nosite“ - zavapi iz dubine srca komšinica Aiša - “dženaza treba da ide u harem,... ko i ostalim ljudima.”

„Tako je“ - povika još nekoliko osoba u znak podrške. Iz čaršije je u međuvremenu došlo još dosta ljudi i otvorila se žučna rasprava.

„U harem i gotovo“ - javi se trgovac Mahmud iznenada, da potvrdi odanost tradiciji i običajima a u teškom trenutku svako želi da se nečim istakne i ostane upamćen.

„Jašta, jašta“ - javiše se glasovi podrške, broj ljudi je bio sve veći.

„Vidi..., šta vam je“ - progura se kroz gomilu bijelobradi starac sa ćulahom na glavi. “Vasijet je vasijet“ - nastavi tvrdo i odsječno. Žamor lagano prostruji gomilom, glasovi podrške ali i negiranja su se oporo javljali. Ponovo se začu plač žena koje su zahtjevale dženazu u haremu. Šejh Mustafa

je umro bez poroda tako da niko od krvnog srodstva nije mogao interevenisati. Odlučiše da poslušaju hodžu Pitića, imama lokalne Ćuprijske džamije. Ali on tek nezatno slegnu ramenima očito ni sam ne znajući šta da kaže, gledajući čas u pravcu harema, čas u brdo iznad džamije. Ipak, pala je odluka da ga sahrane u Askerski harem na izlazu iz Stoca. Dženaza je nošena na ramenima, ljudi su se smjenjivali a plač žena je postajao sve veći.

Na kraju se obavi ukop a ljudi se razidoše. Ali neki učeni ljudi i derviši su i dalje imali na umu šejhovu opomenu. Jer, ostavština je u Islamu sveta, kako materijalna tako i duhovna. Razgovarali su o svemu a neki su sujevjereno mahali glavama tvrdeći da je Mustafinu oporuku svakako trebalo ispoštovati. Rastadoše se gotovo postidjeni.

Tu noć derviš Arif nije mogao nikako zaspati misleći o propustu kojeg su napravili i mogućnostima da se ispuni šejhova želja. Negdje pred zoru naglo usni i vidje šejh Mustafu u zelenoj odjeći i sa zelenim turbanom na glavi. Sjedio je na kamenu pored potoka koji je žuborio. Sunčeva svjetlost bila je jaka, planinske daljine iza njega a iznad glave je letjelo jato ptica. On mu se obrati: "Ostavio sam vam vasijet da me ukopate tamo gdje ljudska noga ne prolazi!" To reče i nestade. Arif se namah probudi. Ustade se, uze abdest i obavi sabah-namaz a san mu nije dao mira jer išaret je dat, poruka jasna i sve je ukazivalo na grešku koju su napravili. Dobro, pomisli nejasno, ali snova je je bilo po hadisu tri vrste. Od Allaha, društvene preokupacije i šejtanske stvari...pa ko zna!! Možda sam bio previše zaokupljen dženazom, utješi se i sam sumnjajući da bi misao mogla biti pogrešna. Ustade i ode u svoju zanatsku radnju u centru čaršije a bio je kolan. Dan je sporo prolazio a nemir ga nije napuštao. Gledao je tupo i nejasno u prolaznike na ulici odlučivši da niko ništa ne kaže. Naredne dvije noći san mu se ponovi poptuno istovjetno kao i prvi put. Bio je izgubljen i gotovo potpuno izbezumljen. Nije znao šta da radi i odluči da se posavjetuje sa nekoliko drugih

derviša. Mustajbeg, Alija i Mehmed ga pažljivo saslušao. Sva trojica su bile sufije nakšibendijskog reda.

Dok je govorio, gledali su u zemlju gotovo postidjeni.

„Trebali smo ispuniti vasijet“ - reče Alija odlučno - “ali kao što znate, nije se moglo“ - dodade sa kajanjem i gorčinom u glasu. Prođe nekoliko dugih trenutaka.

„Trebalo je otkopati mezar i prebaciti tijelo na nepoznato mjesto“ - odlučno upade Mustajbeg i kao da je pogodio misao koje su se svi pribojavali.

„Ali kako ćemo“ - zloslutno zavrsti glavom Arif - “ko zna šta bi se desilo da to neko vidi.“ Bili su u nedoumici i velikoj nelagodnosti. Počese raspravljati o svim mogućnostima, te se na kraju dogovoriše da tu noć otkopaju svježi mezar i prebace tijelo iza obližnjeg brda, utabaju zemlju i nikome ne govore o nepoznatom mjestu. Oko pola noći, njih četvorica zajedno sa dvojicom hamala se zaputiše u harem. Nosili su krampe i lopate te debelo uže. Mjesec je bio pun i svijetao. Dobro su pazili da ih niko ne vidi a prolaznici su u to doba rijetki, gluho doba noći a svijet je sujevjeran i kloni se mezara i po danu. Sluge su se također pribojavale nepoznatog, ali kada na dlanovima vidješe po jedan zlatni dukat, pristadoše na sve, bez riječi. Dva fenjera su im bila u rukama a u harem su ušli tiho i neopaženo. Mustajbeg, Alija, Mehmed i Arif su nijemo gledali dvojicu sluga kako kopaju po mezarima i izabacuju zemlju, strah se mogao sijetiti u zraku. Fenjeri su osvijetlili čitav dio harema, sve do ulice. Lopata za lopatom, uskoro dođoše do dasaka koje su u mezarima bile poprečno postavljene. Stadoše skidati jednu po jednu. Mjesečeva svjetlost koja je obsajavala okolinu na čas se stopi sa svjetlošću fenjera kojeg su spustili u ugao mezara. Unutra nije bilo ničeg. Podigoše sve daske i pustiše oba fenjera u mezar. Unutra nije bilo ni tabuta, ni kefina niti tijela Mustafinog. Dvojica sluga stadoše prestravljeni bježati ali ih Arif zovnu te se vratiše. Čelo mu je bilo orošeno znojem. Ponovo spustiše fenjere i ugledaše posve prazan mezar. Gdje je nestalo Mustafino tijelo, ne zna se ni danas. Sluge ponovo

nabacaše zemlju i svi napustiše harem bez riječi. Zakleli su se da nikom neće ništa govoriti. Imam Ali a.s. je rekao: “Ko čuva tajnu ima izbor u ruci svojoj.“ Ali ako se ona otvori, tajna odleti poput ptice te je došla i do ovog vremena.

Na Mustafinom nišanu piše: “Hidr se pojavio, Mustafa nestao.“ Hidr je pio sa izvora života i živ je. Govoreći o bogobožnim ljudima Imam Ali a.s. je rekao: “Tijela njihova nestaju ali likovi njihovi žive u srcima.“ Je li u ovim riječima sadržana i tajna šejh Mustafinog nestanka?

Nikada nećemo saznati.

FIJAKER JE STAO

Nevidljivi svijet je stvarniji od materijalnog, ali ga čula i ljubav ka ovom svijetu čine nepoznatim.

Zajedno sa prijateljem Zaimom šejh Mustafa je fijakerom putovao prema Berkovićima. Išli su da posjete Muhamedagu, starog prijatelja. Razgovarali su vozeći se, dan vedar i prozračan, svuda okolo očaravajuće zelenilo.

Najednom, konji se jako uznemiriše. Stadoše i nisu htjeli ići dalje naprijed. Kočijaš Husejn je vikao na njih, malo jače upotrijebi i kandžiju, ali konji nisu prestajali hrzati i trgali su uzde. Zaima obuze čudan nemir, ali mu hodža Mujo dade rukom do znanja da se smiri. Iz svoje torbe izvadi dvije veće kosti i baci ih kroz prozor rekavši: "Ovo je za vas." Kosti padoše na travu a konji se počеше normalno ponašati. "Šta ovo bi?" - zabezeknut se obrati Zaim šejh Mustafi.

„Džini!“ - glasio je šejhov odgovor. Poznato je da životinje za razliku od ljudi vide i osjete džine, te ih je lakše uznemiriti. A džini se hrane mirisima, naročito kostiju.

Iako se džinski svijet općenito smatra opasnim za ljude, najveća opasnost vreba iz vlastitih duša.

„Ne brini Zaime“ - kao usput reče hodža Mujo - “bacio sam im njihovu hranu.“

Ovoga hodžine riječi umiriše, a konji nastaviše kas. Došli su do Berkovića i posjetili Mehmedagu te su i konačili. O događaju šejh Mustafa nije ništa govorio.

U Kur'anu postoji sura „Džini“, i to je sura rednog broja 72.

Džini u toj suri kažu kako su slušali Kur'an "koji na pravi put upućuju."

Pravi put su dvanaestorica Imama a.s. navlastito te je jasno da i džini znaju za Vilajet Kuće Čiste te da (kao i ljudi) neki slijedi učenje Imama a.s. a neki ne slijede.

U njihov svijet je moguće djelimično prosegnuti jer ajet u suri „Džini“ kaže: "i bilo je ljudi koji su pomoć od džina tražili pa su im tako obijest povećavali."

Potpuno ovladavanje svijetom džina je sada nemoguće jer je Allah primio Sulejmanovu a.s. dovu vezano za džine: "Gospodaru moj, daruj mi vlast kakvu niko poslije mene neće imati" (Kur'an). Muhamedu a.s. je data mogućnost ovladavanja džinskim svijetom, ali je on to odbio "iz obzira prema svome bratu Sulejmanu" (Hadis).

Oni koji traže pomoć od džina dobijaju tek povećanje obijesti a obijest je prelaženje mjere bilo to u materijalno posjedovanje, u vlast i td.

Oni podstiči i povećavaju ove apetite davanjem lažnih nada. No nisu svi takvi.

Ajet 11 kaže: "a među nama ima i dobrih i onih koji to nisu, ima nas vrsta različitih."

Ovdje ne kaže „nevjernika“ jer je nevidljivi svijet više uvjeren u Božje postojanje od materijalnog već upravo najprije navodi DOBRE, dakle riječite džine odane Islamskom putu i tradiciji te onda navodi (ne zle) one koji nisu takvi. Na koji nisu takvi. Na kraju ajeta se kaže i ... "vrsta različitih" upravo kao i ljudi. Različite vrste kako po srodnosti tako i po načinu pokušaja odnosno uvjerenjima.

Ajet: "i ima nas muslimana a ima nas zalutalih, oni koji Islam prihvate pravi put su izabrali". Musliman je onaj koji svjedoči Jednoću Božiju i Muhamedovo a.s. poslanstvo

mada takav (U BATINSKOM) dakle spoznajnom smislu može lutati što je (na ovaj ili onaj način lutanje) dok je pravi put Dvanaestorice Imama a.s. Redni broj ajeta (14) potvrđuje superiornost 14 Svjetala (Muhamed a.s., Fatima a.s., i iz Svetih Imama a.s.) Prihvatanju pravog puta predhodi prihvatanje Islama a oni koji su istinski prihvatili Islam prihvatanju vodstvo Ehli-Bejt a.s. Ajet 26: "On tajne zna i On tajne Svoje ne otkriva nikome",

Ajet 27: "osim onoga koga On za poslanika odabere; zato On i ispred njega i iza njega postavlja one koji će ga čuvati."

Ajet 28: "da bi pokazao da su poslanice Gospodara svoga dostavili, On u tančine zna što je u njih, On zna broj svega što postoji."

„Naša stvar je tajna, ...ona je tajna u tajni...“-rekao je Imam Sadik a.s. Tajna Ehli-Bejta a.s. je kao mjesto poslaničke poruke bila otkrivena svim poslanicima i oni su odatle dobili svoja poslanja. Četrnaest prečistih su BATINSKI čuvari znanja svakog poslanika te su kao Svjetlosti (H. METAHISTORIJSKI) ispred svakog poslanika a HISTORIJSKI (dakle kroz povijest) iza svakog poslanika. Naravno, EZOTERIJSKI se ovdje misli na meleke čuvere koji su bili uz svakog poslanika. U spomenutom (EZOTERIJSKOM) smislu je i redni broj ajeta (27) a što je 14 SVJETALA METAHISTORIJSKIH (MUHAMED a.s, FATIMA a.s. i DVANAEST SVETIH IMAMA a.s) te 13 POVIJESNIH OSOBA kojima je povjerena kozmička vlast (MUHAMED a.s. i 12 SVETIH IMAMA a.s.).

Batinski gledano, poslanice Gospodara se odnose na malo i veliko skrivanje Imama Mehdija a.s. Bog u tančine zna sve tokom male i velike Mehdijeve a.s. okultacije a Imama je „zaštitila za ljude na zemlji „što je broj “svega što postoji.“

Ajet je rednog broja 28 a zna se da je Imam Hasan a.s. -Askeri a.s. otac Imama Mehdija a.s. umro u 28-oj godini života kada je i odpočelo skrivanje (malo) njegovoj sina Mehdija a.s.

Muhamed a.s. je rekao: "Moj ummet će se podijeliti na 72 grupe, sve će u vatru osim jedne." To je spašena grupa, a

sura Džini je rednog broja 72. Ako na taj broj dodamo ajet 28 ($72+28$) dobit ćemo cijelih Božijih Imena (100 Imena , jer $72+28=100$).

A sveti Imami a.s. su ponavljali:“Mi smo najljepša Božija Imena.“

Na kraju napomenimo i hadis: “Bog je lijep i voli ljepotu.“

GURABIJE

*Prva misao je istinita, dok je druga
zasjeda duševnih poriva.*

Muhameda iz Ade je boljela glava već dugo vremena. Povremeno se obraćao travarima i hećimima, ali su njihovi savjeti i prijedlozi bili bez rezultata. Glavobolje su bivale sve jače i jače i naprosto nije znao šta da radi. Nakon nekoliko prijedloga od strane rodbine, odluči da se obrati šejh Mustafi Žuji i sam se čudeći kako se toga nije prije dosjetio. Dugo je razmišljao i nekako se, ko zna zašto, tim prije jer je znao kako je hodža Mujo pomogao mnogim nevoljnicima i bolesnicima. Ali šejtan ima velik uticaj i moć vezano za čovjeka, naročito MANEVI (duhovni) šejtan koji za razliku od fizičkog (kršenje šerijata) strana kod čovjeka razne vesvese, zablude i iluzije ne bi li poljuljao ili čak uništio njegovu vjeru. Na kraju se Muhamed ipak odluči da pošalje svoju kćer Aišu hodži Muji, a ona je tada bila još djevojčica od nekih devet godina. Bijaše razgovorljiva i okretna. Otac joj dade sahan pun gurabija i reče da je to selam hodži Muji. Ona se odmah zaputi put Begovine. Pogleda načas gurabije otkrivši bošču kojom su bile prekrivene. Poželi da ih jede, ali joj na um pade da je to selam za Hodžu te odmah odustade. Na putu bijaše zid i ona malo zastade. Ponovo pogleda gurabije ta iz sahana uze dvije stavi

ih između dva kamena namjeravajući ih pojesti kad se vrati. Čula je da je hodža vidovit i o njegovom znanju je pričao cijeli grad. Da poznaje skrivene stvari, i pomisli Aiša i namah se uplaši. Šejtan joj pak došapta da se ne boji i da nijedan čovjek ne može znati ono skriveno. Sveta predaja kaže: "Kad Allah hoće nešto, oduzme razum pa se poslije ljudi pitaju kako je i zašto je ovo bilo,,". Oduzimanje razuma nije bukvalno već se radi o trenutnom zaboravu kako bi se desilo ono što mora da se desi. Ušavši kod šejh Mustafe, Aiša nazva selam na koji joj hodža odmah odgovori te je upita zašto je došla?!

No, ona bijaše jednostavno zaboravila razlog dolaska. Pokušavala je da se dosjeti ali uzalud, misao nije dolazila. Ona obori glavu stojeći šutke, zbunjena i postiđena. Selam već bijaše predala i sahan sa gurabijama se nalazio pred šejh Mustafom.

On reče: "Haj ti sine, vrati se po one gurabije što si sakrilau zid pa ćeš se sjetiti."

Ona još više obori glavu, hitro otrča te se vrati sa one dvije gurabije sakrivene između dva kamena. Šutke ih stavi u korpu ne znajući ni sama šta da kaže.

„Evo ti zapis“ - reče hodža Mujo - "neka ga stavi u vodu i pije četrnaest dana pa će ozdraviti ako Bog da."

Aiša uze zapis i dalje postiđena i pokunjena. Bilo je kako je hodža rekao. Otac joj je pio vodu u koju je stavljen zapis i glavobolje su prestale.

Aiša je pamtila događaj do kraja života.

KERBELA

*Iako ljudi saosjećaju, nikada niko nije razumio
tuđu bol. Ali bol Kerbela je sveopšta.*

Mustafa Žujo se obreo na Kerbeli. Obilazeći sveta mjesta, došao je u zemlju boli i tuge gdje je mučeničkom smrću izgubio život Imam Husejn a.s., unuk Poslanika Muhameda a.s. Izvršio je sve potrebne obrede i sjeo da se malo odmori. Nakon što se mrak spustio, on odluči da malo razgleda okolinu. Lutao je neko vrijeme, a onda mu se učini da ga neko zovnu po imenu. Priđe mu osoba u bijeloj odjeći sa bijelim turbanom na glavi. Kad mu se potpuno približi otvori ruku. Na dlanu bijaše grumen gline četvrtastog oblika.

„Obavljaj sedždu na ovom, jer tlo na kojem stojimo je sveto“ - reče on Mustafi. Šejh pogleda u stvrdnuti komadić zemlje pred sobom i šutke ga stavi u džep, a neznanac u bijelom se izgubi bez riječi. Mustafa je poznavao sve mezhebe i škole i načas stade razmišljati o čovjeku u bijelom. Zašto njemu i zašto baš sada? Ko zna, razmišljao je. Prodoše dani i on se nakon dugog izbivanja vrati u Stolac. Na pločici bijahu uklesana imena dvanaestorice Svetih Imama a.s. U kolektivnom sjećanju Stočana nije ostalo zabilježeno da je šejh Žijo ikada javno klanjao na pločici, ali je preneseno da je zasiguro posjedovao. Možda je upotrebljavao tajno,

primjenjujući taktički oprez s obzirom na okolinu i okolnosti u kojima je živio. Jer, čovjek treba da uskladi način života i vrijeme u kojem živi. Ali kako god da je obavljao namaz, dobro je. Jer svaki pravac (mezheb) je dobar, baš kao što je i svaka vjera dobra i svaki put u konačnici vodi do Boga. Poslanik a.s. je rekao: “Puteva do Boga je koliko i dahova ljudskih.“ Po svojoj izvornoj prirodi (fitret) svako biće teži Bogu i voli samo Njega makar i uzimalo idole kao srhu svog postojanja. Pločica sa Kerbele je nadživjela šejh Mustafu i kazuje sa de je i danas u posjedu jedne Stolačke porodice.

KUR'ANSKI POREDAK

*U komediji ima više istine jer
je tragedija razumljiva sama po sebi.*

Hodža Mujo je dao da mu se napravi drveni sandučić veličine Kur'ana, ali tako da bočne strane budu slobodne i vidljive. Nakon što je to urađeno, uzeo je praznih listova papira tačno onoliko koliko ima stranica Kur'ana te pokrio zelenom čohom. Izgledalo je da je Sveta Knjiga, ali bio je to običan papir, međutim, spolja se nije vidjelo. Sjeo je na to i čekao. Ljudi u nevolji dolaze i odlaze a o njegovom znanju se pričalo širom zemlje. Allah dž.š. je u Kudsi hadisu rekao: "Ljudi su Moja porodica i najdraži među njima je onaj ko je najkorisniji Mojoj porodici!"

Kao što je Božija milost za sve ljude tako je i korisnost za sva stvorenja u smislu ljudskog djelovanja. Kako vidimo u spomenutoj predaji je upotrebljen izraz „ljudi“ (a ne muslimani ili vjernici) jer Uzvišeni kaže: "... a Moja milost obuhvata sve." Tako je i šejh Mustafa primao sve ljude i pomagao sve ljude i pomagao im na pitanja za vjeru i naciju. A dolazili su mu sa svih strana.

Tog jutra došla je Zejna iz Dubrava da se požali na svog sina koji je bio neposlušan i izgledao rastrojen. Hodža Mujo

je pogledao u staru knjgu pred sobom i rekao: "Nema sihira, mladalački bezobrazluk. Neka se bavi što više fizičkim radom i neka pije što više vode." Pogledaviši u nju, dodade: „Vratice se on i biće sve u redu.“

Zejni se učini da hodža sjedi na Kur'anu. Naravno, to nije bila Sveta Knjiga, ali je on izveo varku da tako izgleda.

„Ama ...hodža Mujo, zar si sjeo na Kur'an?“ - zavika ona bespomoćno. "Ljudi vide ono što žele da vide" - odvrati on zagledan u daljine, prozorsko krilo je bilo otvoreno.

A onda dodade strogo: "Bolje bi ti bilo da si odgojila sina u Islamu, ni u mejtef ga nisi slala."

„Kako“... zausti Zejna, ali je šejh Mustafa prekinu - „Dijete se rađa kao životinja, a čovjek u njemu je mogućnost.“

“Većina ostane životinjom, a to i Kur'an kaže - „Oni su poput stoke, čak i gori“.

Zejna zausti, ali joj riječ stade u grlu. Izvini se i ode.

Nakon toga uđe sredovječan, brkati čovjek opaljenog lica sa fesom na glavi. Skide fes u znak poštovanja i obori pogled.

„Brat mi vara ženu“ - jedva procjedi - "ide stalno drugoj a u kući je nered i svađa.“

Mustafa pogleda u knjigu i reče: "Odan je, ali voli kocku, a ni piće mu nije strano. Vratit će se ženi, ali mu ona nikad neće oprostiti." I ovaj pridošlica se zagleda u sećiju. "Ma, hodža Mujo, ...zar si sjeo na Kur'an" - priupita gotovo znatiželjno i bez zlobe sa blagim prijekorom.

„Postupaj po njemu pa sjedi gdje god hoćeš“ - odvrati on čvrsto i ne gledajući ga. Ovaj brzo izađe naklonivši se neznatno. Tog dana više niko nije dolazio, ali se čaršijom pročulo da hodža Mujo sjedi na Kur'anu dok zapisuje. Jer loše vijesti se brzo šire i uvijek nađu svoje puteve. Ljudi su komentarisali, svako na svoj način a u centru čaršije su se mogle vidjeti male skupine ljudi, a pokreti mu bijahu neobuzdani i žustri. Jer mnogi žure da osramote drugog kako bi prikriili vlastite nedostatke.

U jednoj grupi vodila se žučna rasprava.

„Ne znam“ - počinjao bi stasiti kalfa Hamo, „znam ga kao pametna čovjeka, nešta tu ima što mi obični ljudi ne harlaišemo.“ Sumnjičavo je vrtio glavom a vijest se širila poput munje.

Husejn-aga koji je slušao odmah se nadovezao - „Ko zna, možda je neka zavrzlama i marifetulk, ta svi ga vidamo mokrih gaća.“

„Jes“ - nastavi neko sa strane - „sumnjam da bi hodža Mujo sjeo na Kur'an.“ Mnogi nisu znali šta da kažu, ali se zloslutni šapat širio čaršijom. Pričat ćete o meni ono što ja hoću a ne ono što vi hoćete. Prođe još nekoliko dana. Refik sa Ošanića dođe šejh Mustafi sa teškom ranom od pada prilikom oranja. Gnojila se i bivala sve težom. Hodža mu napravi mehlem i dade trave. Kad vidje da šejh sjedi na drvenoj kutiji prekrivenoj zelenim platnom začuđeno ga pogleda.

„Dina ti“ - zausti neodređeno ali ga Mustafa prekinu - „Ljudi vide ono što žele vidjeti ...i dobro pazi na išarete.“

Ovaj je gledao još neko vrijeme a onda ode bez pozdrava.

Muhamed a.s. je rekao: „Ljudi spavaju, a kada umru probude se.“ A svaki san nosi nevjerojatne i nezamislive događaje pa tako i život na ovom svijetu koji je tek običan tren.

Nakon Refika uđe Mevlida iz Podgradske mahale i požali se kako joj je brat umno bolestan i ima priviđenja. Šejh otvori knjigu i reče: „Džinska ograma.“ Napisa joj zapis te dodade: „Četrdeset dana neka ga pije a onda neka ga zakopa pod mlado stablo i ozdravit će ako Bog da.“ I ona također primjeti da Mustafa sjedi na Kur'anu. On je citira predaju Imama Alija, a.s.: „Istina je kad kažeš - vidio sam, a laž je kad kažeš čuo sam.“

„Eto ga pod tobom“ - izgovori ona gotovo zabezegnuto.

„Ne znaš ti“ - odvrati on nemarno - „govori samo ono što si sigurna.“ Ona zakoluta očima, ali se ipak izvini i ode.

Narod je sve više pričao kako hodža Mujo sjedi na Kur'anu kad zapisuje. Kako su glasine uzimale sve više

maha, odlučiše da pošalju hodžu Aliju iz Čuprijske džamije da posavjetuje Mustafu. Bijaše učen i pobožan. On nevoljko odgovori da nije za to.

„Šejh ima keramete, cijeli Stolac to zna“ - raširi on ruke - “šta ja mogu uraditi?“ Ali kako nagovori stolačkih uglednika nisu prolazili, na kraju prihvati da ode kod hodže Muje.

Jutro je bilo vedro i prozračno i on zateče šejha baš u avliji.

„Hajde Ali efendija“ - zovnu ga glasno.

„Oni koji su te poslali da savjetuješ savjet bi trebali dati najprije sebi, ali ja ću ti objasniti.“

Alija je šutio i gledao šejha kako se lagano uspinje drvenim stepenicama. Kad sađe donese, drvenu kutiju sa zelenim platnom. Skide platno s nje a onda izvadi prazan papir iz kutije.

„Je li ovo džehenem ili vi ne vidite“ - izreče on citat iz Kur’ana.

Aliji noge počеше klecati.

„Spremili su me“ - otpoče on mucajući.

„Znam, ali sad si se uvjerio da su listovi prazni i da znaš, ja nikad ne bi sjeo na Kur’an.

Pričat ćete o meni ono što ja hoću, a ne ono što vi hoćete.“ Alija efendija se izgubi preko avlijskih vrata. Nije poznato šta je rekao stolačkim uglednicima, jer svijet ionako priča ono u šta želi da vjeruje i vidi ono loše jer ga nosi u sebi.

LJUDI U BIJELOM

*Najveća izvjesnost je često tek neizvjesnost,
A tajna se teško čuva, jer je nešto uvijek potiče na
otkrivanje.*

Nasiha je prala rublje nakon poroda a bijaše rodila ljupku djevojčicu. Nadjenuše joj ime Merjem. Noć, Poplašići, ona bijaše sišla u vodu duboko ispod mosta. Treba se sakrivati od muških pogleda a sramota je da neko vidi žensku krvavu odjeću. Ipak, moralo se jer u to doba nikakvih naprava za pranje rublja nije bilo. Žene bi drvenim predmetima udarale po rublju potopljenom u vodu sve dok ne bi izbledjelo. Duboka noć, pun mjesec se jasno vidio na obzoru.

Najednom, učini joj se da joj se neki ljudi približavaju s druge strane rijeke. Most je iznad, odmah tu i zašto bi išli rijekom, sinu joj te protrlja oči da malo bolje vidi, jer je predhodnu noć slabo spavala. Prilike su hodale po površini vode i približavale se. Prvi je išao hodža Mustafa Žujo, desno od njega tri a lijevo od njega dva čovjeka. Svi su bili u bijeloj odjeći i sa bijelim turbanima na glavama.

Kada dođoše na obalu i stupiše na tlo, šejh Mustafa se kratko obrati Nasihi: "Ovo ne govori nikome." Nastojeći da se pribere od šoka, ona maramom pokri lice i zaplaka a kad se na tren pribra od plača, pored nje više nikog nije bilo. Ni šejh

Mustafe Žuje ni prilika u bijelom. Sva usplahirena se vratila kući te nakon što podoji dijete leže u krevet, ali san nije htio na oči. Nije znala šta da radi. U njoj je postojala neodoljiva želja da sve obznani i ispriča svima ali i strah i bojazan od šejhovog jasnog upozorenja. Sutradan, uz jutarnju kafu, ipak sve odluči da ispriča porodici. “Babo“ - obrati se ona svekru, tiho, svaki čas se plašeći, kao da će se na nju obrušiti planina.

„Sinoć sam vidjela nešto čudno“ - poče zamuckivati a onda naglo prekide.

Ibrahim-aga je sjedio naslonjen odbijajući dimove dok mu je čibuk nehajno padao iz ruke „Reci sine“ - ohrabri je i potaknu da govori.

„Ja perem haljine ispod mosta“ - nastavi ona hrabro, kad hodža Mujo sa još petero ljudi u bijelom pređe preko vode i dođe iz Rizvanbegovića mahale, pa sve do mene.“ Ibrahim se malo zamisli, pa reče: “To su dobri bili..., dobro da znadeš“ - klimnu glavom kao da je samo čekao tu temu.

„Rek'o mi je da ne kazujem nikome, ...nijasam mogla izdržati!“

„I bi ti bilo bolje da si šućela, morebit bi ti došli opet, a ‘vako...ne znam“ - nadoveza se aga.

„Ali“ - nastavi Nasiha tvrdo - “što su hodali po vodi, a most odmah iznad njih, ...kakvu pouku su željeli ostaviti?“

„Puno me pitaš“ - odgovori joj svekar, “u pitanju su MANEVIJATI, duhovne strane koje ja ne poznajem. Ali ako ti je rekao da šutiš, tako si trebala i uraditi.“

„No, nije ti grijeh ni što si kazala“ - dodade malo blaže da je smiri. Dobri. Ima ih u svakom vremenu. Prema Ibn-Arebiju to je posebna kategorija evlija obdarena riječitošću. No, u našem narodu svakog evliju zovu „dobri“ dok su kategorije evlija vrlo različite i imaju svoja zaduženja. Nasiha je mislila da će priča ostati u krugu porodice, ali se prevarila. Jer tako biva. Riječ po riječ, od uha do uha i svi znaju ono što zvanično niko ne zna. Ali da nije ljudske radoznalosti, ni priča ne bi doprla do nas.

MARINA RAKIJA

*Ljudi nikada nisu dobri koliko
Želimo niti loši koliko mislimo.*

„Maro,... daj mi jednu rakiju“ - viknuo bi šejh Mustafa konobarici u kafani “pod brijestom“ odmah do Ali-pašine džamije u Podgradskoj mahali. Unaprijed bi se s njom dogovorio da donese vodu i u maloj i u velikoj čaši pa bi ispadalo da pije lozu a on je pio vodu.

Najteže se ograditi od licemjera. Prolaznici su se čudili i uglavnom negativno a katkad i zlobno komentarisali, no hodža Mujo je nastavljao po svome.

„Ta, kakav je ovo hodža“ - govorio bi kolar Atif iz obližnje radnje, „pjanac je ko' i mi i nije ništa bolji.“

Neki bi odobravali, drugi su sumnjičavo vrtjeli glavom ne znajući šta da kažu, i sami u velikoj nedoumici. A šejh bi sjedio zamišljen i tih, udaljen od svih a blizak sebi. Jer, najteže se odjeliti od licemjera.“Nek'ti je na zdravlje“ - dobaci neko šejh Muji, a hodža iskapi malu čašicu vode i viknu - „Maro... još jednu donesi“.

Dani su prolazili a on je i dalje sjedio u kafani pod brijestom, izazivački neovisan od svijeta i ljudi a tako su mislili o njemu jer su htjeli da misle. Jer, po riječima Imama Alija a.s. licemjeri se „primiču poput primicanja bolesti“.

izvana i formalno vjernici, a u sebi nevjernici, te tako najviše prljaju i zagađuju veliki svijet.

„Maro ...donesi mi još jednu“ - digao bi hodža čašicu u vis da je svi vide.

„E, težak vakat dočekasmo“ - izdahnu Jusuf - “Kad i hodže piju, to ne more izdobrit.“

Mislit ćete o meni ono što ja hoću a ne što vi hoćete, ćutio je u sebi šejh Mustafa. Ljudi su čak razmišljali da prestanu slati djecu u mejtef kako ih griješni hodža ne bi podučavao, ali bi nagovorom drugih ili vlastith žene uglavnom odustajati. Jer, slutilo se da tu „nešto ima.“

Bilo je i onih koji su tvrdo djelovali da je sve tek šejhova predstava za javnost. Istinska predstava za razliku od obrnute, jer je Imam Ali a.s. rekao: “Licemjer od vjere pravi predstavu.“

Za razliku od lišene predstave, koja prikriva sumnju i nevjerovanje, postoji prava predstava koja prikriva vjerovanje. Mislit ćete o meni ono što ja hoću, a ne ono što vi hoćete.

„Aha, šta to?!“ - obrecnuo bi se trgovac Salih na Šejh Mustafu misleći ga ukoriti a možda i postidjeti. A šejh samo podiže čašu “lozovaču“ u znak pozdrava i iskapi je. Prolaznici su se smijali, jer većini ljudi je kriterij šta će drugi reći o njima tako da i ne znaju žive tuđe živote a ne svoje.

Najteže se odijeliti od licemjera. Primiću se tiho i nevidljivo nastojeći saobraziti sebi sve svakoga. Licemjer mrzi vjernika jer svoju negativnu sliku odražava u ogledalu njegova srca. Zna da ovaj vidi. Vidi i šuti o njegovoj dvoličnosti.

„Maro, još jednu lozu“ - bio je uporan Šejh Mustafa. Mislit ćete o meni ono što ja hoću, a ne ono što vi hoćete. Kreirao bi njihov svijet u odnosu na sebe dok su oni kreirali sebe u odnosu na svijet.

„He,he ...uhvatišmo ga u grijehu“ - cerekao bi se obućar Tarik nesvjestan tek potpuno lažne vlastite nadmoći. „Nije ništa bolji od nas...gori je“ - dobacivao bi okolo a Mustafa je istrajavao jer je želio da ga smatraju gorim znajući da je najveće iskušenje ako nas vide boljim nego što jesmo.

MIRISI DUŠE

*U svakom čovjeku postoji dobrota, Ali strasti
Materijalno posjedovanje i ego često učine tu
dobrotu nevidljivom.*

Govori se kako je šejh Mustafa Žujo izbjegavao Asima iz Zagradске mahale. Ako bi ga susreo, prelazio bi na suprotnu stranu ulice. Zašto, to niko nije znao. Ali se prenosi od Poslanika, a.s., da je rekao: "Kada melek smrti uzima duše, neke mirišu poput najljepšeg mirisa, a neke zaudaraju poput najgore lešine." Zacijelo, još na ovom svijetu postoje takvi ljudi koji mogu osjetiti mirisne duše.

Asimu je to naravno bilo nejasno, ali kako u moralnom i duhovnom odmjeravanju ljudska sujeta uvijek uzima danak nije hodžinom postupku pridavao poseban značaj. Neka hoda kud god hoće i neka prelazi gdje hoće, pomišljao bi uznosito i gotovo oholo. Jer, niko ne voli ružan odnos u ogledalu a velikani su ogledala duha. Uz sve to, Asim je hodžu Muju smatrao osobenjakom koji ima i nepoznate i nepriznate kriterije pa se nije previše obazirao, mada ga je boljelo. Jer, ljudi vole poštovanje i kada ga ne zaslužuju. Ali, razmišljao bi Asim ,zašto bi se previše obazirao i osvrtao neka on hoda kud hoće, a svako je ionako odgovoran jedino za sebe. Ipak, Asimu je i donekle smetalo, jer bi šejh bježao od njega kad god bi ga susreo na ulici. Ljudima u Stocu je takođe sve bilo neobično

i čudno i raspravljali su o neočekivanom izbjegavanju. Jer, Asim nije bio posebno dobar, ali ni posebno loš, pa čemu bježanje kad smo svi djeca Adema, a. s., i Have i svako ima svoju ulogu i zadatak na ovome svijetu. A i u predaji je rečeno: "Ne sudi da ti ne bude suđeno. "I još: "U oku brata svoga vidiš trn, a u svome ne vidiš drvo." Ali priroda vanjskog oka je da gleda prema vani (u fizičko, odnosno materijalno) dok srčano oko (BASIRET) motri ljudsku nutrinu.

Asim je dolazio u iskušenje da priđe hodži Muji i upita ga otkud prezir koji liči na poniženje, ali neka sila koja je zračila iz šejh Mustafebi ga uvijek sprječavala.

„Dobro, hodža Mujo“ - započinjao bi katkad razgovor s njim trgovac Muhamed iz radnje u centru grada - "što izbjegavaš Asima? Je li ti uradio nešto loše?!" Ovaj ne odgovara ništa. Vrijeme je prolazilo a zaobilaženje u širokom luku se nastavljalo i dobijalo na značenju. Jer, ljudima često biva najvažnije ono što razumom ne mogu odgonetnuti. Tajne su slatke i opojne, ali ponekad i neugodne za iskazivati te su poput najgorčeg otvora.

Šejh Mustafa je uporno šutio o zaobilaženju čovjeka koji je bio i bogat i ugledan i zauzimao posebno mjesto u džematskom odboru. Jedanput se poslije džume dogovoriše da priđu hodži i upitaju ga za njegovo (po njima) krajnje neobično ponašanje. Hadži Ibrahim iz Čuprijske mahale tako mu jednom priđe, dok su drugi okolo stajali i čekali. Kada su u grupi, ljudi misle da su snažniji.

„Hodža Mujo“ - otpoče on nesigurno - „dina ti i imana, što izbjegavaš Asima?! Ta, šta ti imaš s njim?!“ - dodade nešto blaže - „svaki bravak odgovara za svoj papak.“

Šejh mirno sasluša i ne reče ništa. Aluzija na čisto ličnu odgovornost bijaše odviše jasna, jer ljudi su odlučni kada treba kritikovati i osuđivati drugog.

Sutradan izjutra šejh Mustafa kupi sirovog brava te ga stavi u napuštenu Ademovu radnju pored oraha u samom centru grada. Bijaše dobio i ključ i dopuštenje. Zaključa vrata

i ode pazeći da ga niko ne vidi. Bilo je ljetno vrijeme i svjež meso je ubrzo počelo zaudarati, a nakon par dana širio se nenasosan miris. Pitali su Adema kome je dao ključ od stare radnje i šta je unutra, a on bi tek slijegao ramenima čuvajući tajnu. Na kraju provališe u mali dućan te ugledaše meso koje se raspadalo i promjenilo boju i izgled.

„Ko bi ovo... radio?“ - prostruji pitanje koje se osjećalo u zraku.

„Hodža Mujo“ - odgovori iznenada neko sa strane obznajući ono što su svi podozrijevali. Iznesoše meso te ga odnesoše na Bokulju gdje su se odlagali leševi raspadnutih životinja. Odmah odlučiše da pitaju hodžu Muju za neobični postupak, no taj dan ga nisu pronašli. Slijedećeg jutra ugledaše ga kako se kreće iz Čuprijske mahale.

„Šta uradi hodža Mujo“ - pride mu odmah hadži Ibrahim. On ga tek pogleda i reče: “Svaki bravak odgovara za svoj papak.“

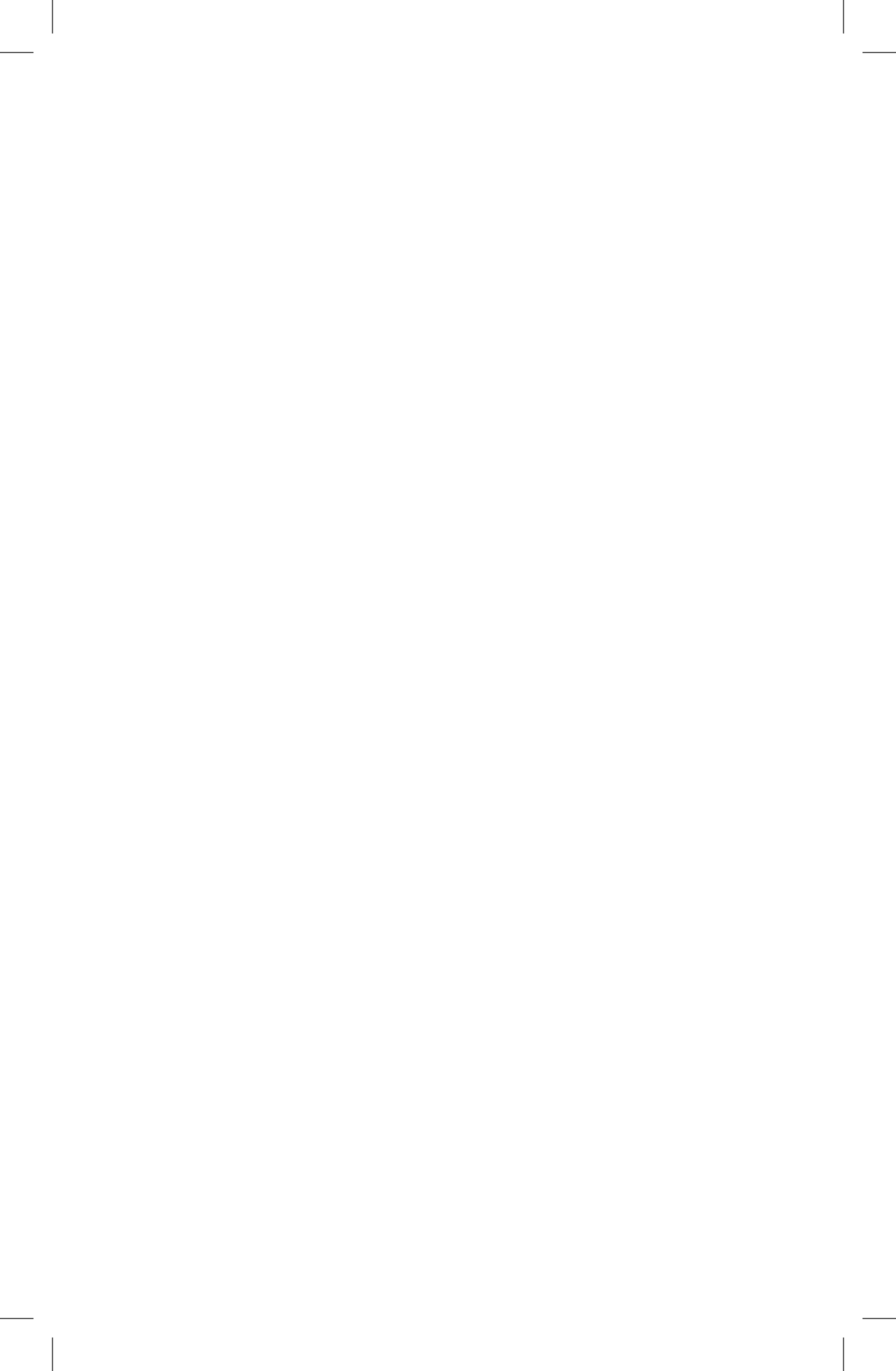
Na njihov prigovor odgovorio im je njihovim jezikom. Djela su iskuljučivo naša, ali se njihovi efekti (ZADAH) daleko šire i to važi kako za dobro tako i zlo jer i jedno i drugo imaju svoje zone i vodiče.

Hadis kaže: “Duše se prepoznaju po mirisu.“ I još: “Vi se na ovom svijetu niste upoznali, vi ste se samo prepoznali.“

Mirisi duše mogu biti ugodniji i neugodniji od čulnih mirisa u vanjskom svijetu. Većina ne razlikuje duhovne mirise, čak ih i ne osjeti, ali i to je Božija milost na zemlji jer bi opšte raspoznavanje i uvid u druge učinili život na zemlji nemogućim. U tom kontekstu Imam Ali, a.s., kaže: “Kada se znanje upotpuni, govor se umanju.“

Šejh Mustafa im je odgovorio na njihovom, a ne na svom nivou, jer sveta predaja kaže: “Ljudima govorite na njihovom, a ne na svom nivou razumjevanja“, jer „Čovjek je neprijatelj onome što ne poznaje.“ (Ali a.s.)

Makar se radilo i o mesu raspadajuće životinje.

MISTIČNO VINO

Šejh Mustafa Žujo je jako volio Podgradsku Ali-Pašinu džamiju u Stocu i često bi u njoj obavljao namaz. Tarabe ofarbane u zeleno, kamene stepenice čiste, silazio je polahko i sigurno nakon ikindija namaza. Tu je bila i poznata kafana Pod brijestom, odmah do džamije. Stablo je staro i razgranato i ne pamti se kad je posađeno. Ljudi su sjedili i bezbojno gledali jedni u druge uzalodno nastojeći da „skrate vrijeme“ jer je oduvijek obrnuto. Vrijeme skraćuje naše živote i posve su nemoćni, borbu s vremenom još niko dobio nije. Kafana je bila puno. Za jednim stolom nekoliko ljudi je bilo dobro pripito i pozivajući tom stolu su mahali rukama, jer pijan čovjek vjeruje da su sve oči uprte baš u njega i da je upravo on centar svih zbivanja. Možda baš zato opojna magla samozaborava i odolijeva i ljudi joj podliježu u svim vremenima. Katkad laho, a nekad tjeskobno, ali gotovo uvijek s početnom radošću, Mustafa je lagano odmicao ne obazirući se.

Ali đavo neda mirovati, pogotovo pijanom čovjeku koji bi uvijek i iznova htio da se dokazuje, čak i kad ne treba i nije pozvan.

Tako se i stari Hasan ustade sa stolice i viknu: “Hej... hodža Mujo... popi jednu s nama.”

Šejh Mustafa se okrenu tijelom. Neki se zakikotaše iz sveg glasa, pođe prema njima i odmah mu donesoše stolicu

sa skrivenim podsmjehom na usnama. "Šta pijete?" - upita on dvosmisleno.

„Vino, košto vidiš“ - zasmija se glasno trgovac Mehmed. Nešto neodređeno je lebdjelo u zraku.

„Daj i meni jedno“ - obrati se Šejh konobarici Mari. „He, he ...evo i hodža pije“ - dobaci neko iza drugog stola, mnogi se znatiželjno osmjehnuše. "Samo ti Maro doneci!" - nastavi Mustafa. Dvojica za stolom zapljeskaše rukama, neko za susjednim stolom lupi šakom o sto i zacereka se glasno. Konobarica donese čašu vina i stavi je pred šejh Mustafu. Dosta ljudi se dignu do stola znatiželjno upiljivši oči. On uze čašu pred sobom i u dva gutljaja popi malo više od polovine.

„Svaka čast“ - ubavi Hasan zlobno kao da odnosi pobjedu nad samom vjerom i izgoni dobrotu iz postojanja.

„Ha, evo hodža pije“ - nastavi trgovac Adem likujući, jer kada padamo, mnogi uživaju u zamišljenoj nadmoći zavaravajući sebe. „Šejh Žujo ustade iza stola i udalji se bez riječi. „Iznova se začu veliki pljesak i zvižduci dok je on lagano odmicao. „Čekajte“ - javi se iznenada i gotovo postidjeno Abdulah, inače ozbiljan i staložen čovjek.

„Nešto je ovdje sumnjivo“ - dodade on zloslutno. Uzevši čašu u ruku on otpi malo od onog što je ostalo iza Šejh Mustafe.

„Ljudi“ - uzviknu zabezeknuto - „ovo je sok, nije vino“.

Par ljudi se približi i svi otpiše pomalo uvjereni se da je u pitanju sok, a ne vino. Kako je šejh uspio da pretvori vino u sok, niko nije znao objasniti. Kafanom zavlada muk a u zraku se osjećao strah. "Ovo nam nije trebalo" - javi se neko zabrinuto i sa gorčinom u glasu. Ljudi stadoše unezvjereno mahati glavama gledajući pred sebe, poniženi i postidjeni. Događaj je bio i prošao, ali je zapamćen. Čak su i jedne Austro-Ugarske novine iz tog vremena donijele članak o ovome a istinitost svega je potvrdilo dosta ljudi od kojih je nekoliko bilo kršćanske vjeroispovjesti.

NADŽAK

*„Vratili smo se i malog Svetog rata
U veliki Sveti rat.“
Muhamed a.s.*

Šta je zaista nadžak? Nadžak je oružje za blisku borbu, koje je upotrebljavano u Evropi u srednjem vijeku, prvo kao pješadijsko oružje ili kao konjaničko oružje koje se nosilo u sedlu, ili bi se kačilo uz pomoć kuke o pojas. Nadžak je bio dio starinske bojeve opreme, neka vrsta specifičnog buzodvana koji sa jedne strane ima sjekiru, a s druge čekić ili bodne uši. U mirnodopsko vrijeme oružje se pretvaralo u višenamjensku alatku. Kao oruđe nadžak je bio efikasan u tesanju, cjepanju, pa i kopanju. Nadžak je raširenu upotrebu dobio u vrijeme pojave teških oklopa u 14. vijeku, kada su koplja i mačevi postali manje efikasni. Turski nadžaci su bili posebno ukrašeni ornamentikom u tehnici tauširanja najčešće srebrom.

Pravih nadžaka ima samo dvije vrste: klasični nadžaci su sa sjekinom s jedne strane, a sa druge strane je ratni čekić; druga varijanta nadžaka jeste čekić s jedne strane, duža drška, koja se na vrhu pretvara u šiljak (često oblika piramide) ili u kljun. Sama sjekira može biti polumjesečasta, ali i drugog oblika.

Nadžake treba razlikovati od helebrade (sjekire na vrhu koplja), koja se koristi protiv konjice, jer je sa suprotne

strane sjekire bila pričvršćena kuka, koja je služila da se zbaci konjanik.

Najduže su ostali u upotrebi u djelovima nekadašnje Austro-Ugarske tokom 19. vijeka među stanovništvom panonskih ravnica; nadžaci su postali alat, osnovno sredstvo čuvara polja, pa su se koristili i u ritualne svadbene običaje ponegdje, što je feudalni anahronizam u odnosu na ostatak Evrope, pa i Balkana.

Na nišanu šejh Mustafe Žuje je uklesan nadžak kao simbol duhovne borbe protiv sebe.

NAJGORE VRIJEME

*Historija je poput svake loše učiteljice,
zastrašuje i upozorava, ali ne poučava.
Put jasan, ali bez živućeg znaka i staza vidljiva,
nikad obasjana svjetlošću. Svjetionik puta, tvrđava
prašnjava. I uzaludnost koja se ne stidi ni najvećeg bola.*

Sunce je jako peklo u cijelom gradu. Ulice gotovo puste i tek poneka ptica remeti usnulost umornih pogleda. Ljudi su se povlačili u kuće još prije podneva, ležeći u hladu starih zidova što su odolijevali vremenu. U samom centru grada grupa mladića je dokoličanih šaleći se farsama i dosjetkama, uobičajeno i dosadno, a možda nisu imali za kafe pa u siromaštvu i čamotinji sve postaje zanimljivo, jer se baš ništa ne dešava. Šejh Mustafa Žujo se približavao laganim hodom iz pravca ćuprije prolazeći drugom stranom, dalek od ljudi, a blizak sebi na način koji nisu razumjeli. Gledao je pred sebe zagledan u vlastitu unutaršnjost a tada vanjske stvari bivaju jasne i osvijetljene. Iznenada, ko zna zašto, crnopus i visok čovjek sa fesom na glavi se izdvoji iz grupe i hrabro se približi šejhu.

„Hodža Mujo, kada će biti najgore vrijeme u Stocu?“ - progovori čvrsto i odlučno. Šala ili ozbiljno pitanje, niko nije znao. Šejh Mustafa se zaustavi i pogleda ga kratko i pronicljivo.

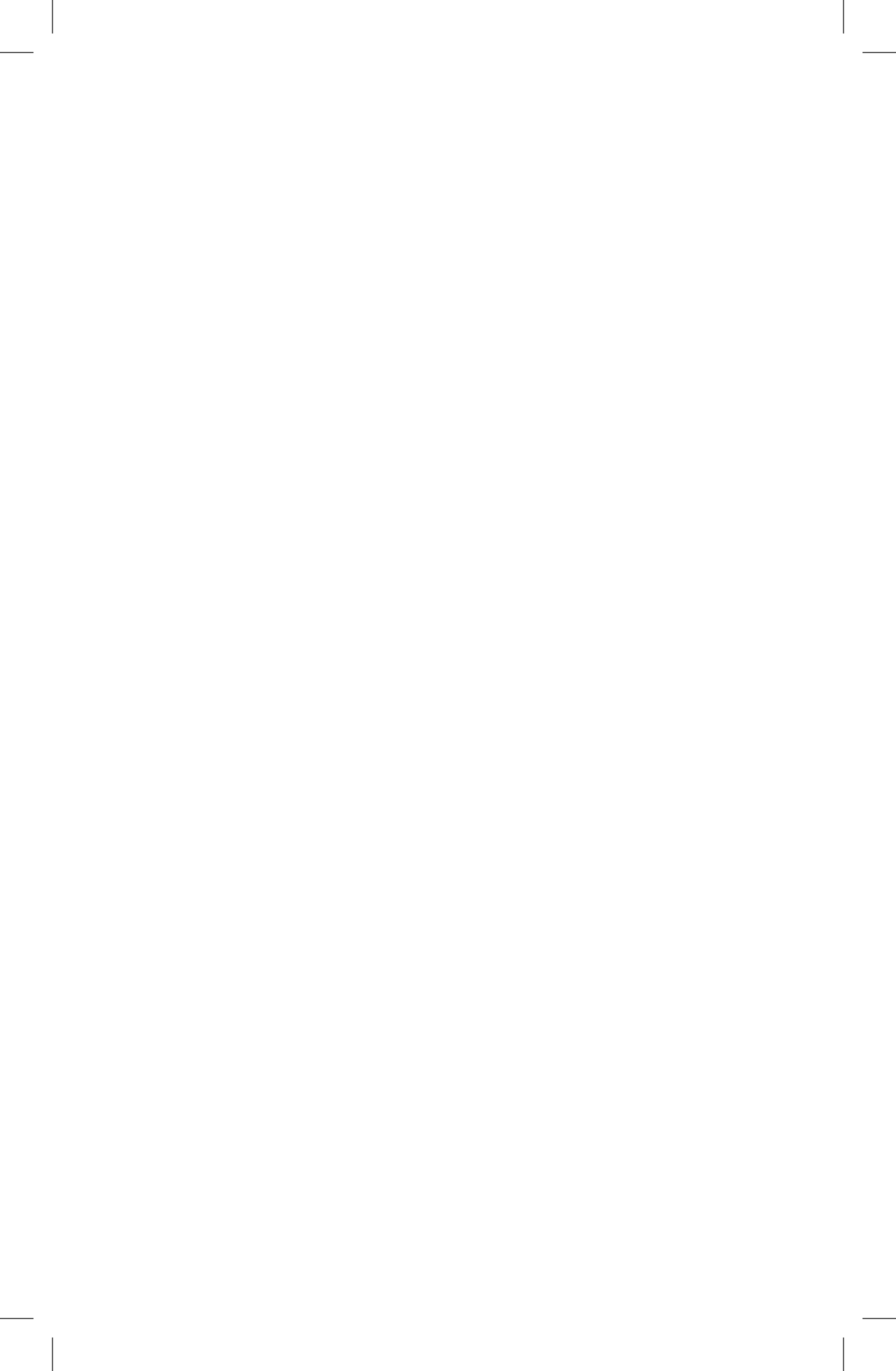
„Kada tvoj unuk bude glavni čovjek u gradu“ - odgovori hladno, gotovo sa sjetom.

Lica na ulici se nijemo zгледаše, a šejh nastavi laganim korakom prema Podgradskoj mahali. Predskazanje se obistinilo, jer je unuk tog čovjeka postao “glavni čovjek“ u Stocu godine 1946., dakle, neposredno nakon Drugog svjetskog rata. U dobu vladavine tog čovjeka (odnosno komunista) je dovršeno veliko rasčišćavanje (u bivšoj SFRJ) sa Islamskom vjerom i Islamskom tradicijom. Mada je sloboda vjeroispovjesti formalno postojala, bio je to najtužniji i moralno najgori period za Bošnjake kako je šejh Mustafa predvidio. Ateizam je napadno i strogo propovjedan i najviše se odnosio na Bošnjake, a biti musliman u to vrijeme značilo je i očaj i poniženost. Oni Bošnjaci koji su se dokazivali slijedeći novu pravovjernost jurišali su potpuno dobrovoljno rušiti džamije, tekije i mezarja, njihovi susjedi Srbi i Hrvati ih na to nisu tјerali. Bošnjaci muslimani su pali u stanje potpunog samoponiženja vođeni razvojem sluganske svijesti. Muhamed, a.s., je rekao: “Ne treba vjernik da ponižava samog sebe.“ Na pitanje kako, odgovorio je: “Dovodeći sam sebe u iskušenje koje ne može podnijeti.“ Bošnjaci su nakon drugog svjetskog rata sami sebe dovodili u nemoguća iskušenja, gazeći vjeru svojih djedova i to potpuno dobrovoljno. Neki od njih su se osjećali obezglavljeni, drugi su strepili pred nepoznatim, treći su pokušavali naći vlastitu probitačnost a svima je jedno bilo zajedničko. Sluganska svijest i podanički mentalitet. Gubitak vlastite vjere i tradicije i sve što to sa sobom nosi. Naravno, ovo ne važi za sve Bošnjake. Jedan broj njih je ostao vjeran Islamu uprkos svim rizicima koja je ta odanost nosila i zahvaljujući njima učenje Svete Knjige je preneseno u tom najgorem vremenu. Euforija rušenja svega svog, fizički, duhovno i simbolički, bila je planska i nikakve slučajnosti nije bilo.

No, po prvi put su Bošnjaci bili nosioci autodestrukcije, određeni i u svakom pogledu i smislu opustošeni. Narod se

dokazivati po svaku cijenu, a euforija rušilaštva je nazivana patriotizmom. Najgore vrijeme. Oni Bošnjaci koji su se novom ustroju stvari pokušali suprotstaviti, preko noći bi postajali „narodni neprijatelji“ ili pak protivnici revolucije. Upravo, po većinskom stanju samoponiženja, to doba je bilo najgore (kako je i najavio šejh Mustafa).

Stanje je danas mnogo bolje i Bošnjacima je moguća nacionalna i vjerska samorealizacija. Nadati se da je i najgore vrijeme u tom smislu prošlo i otišlo u nepovrat.

NIŠAN

*Oholost je u svome maksimumu
Kada koristi stvari poniznosti. (Isa a.s.)*

Vidimo kako u ovoj predaji slava, moć i novac nisu navedeni kao uzrok oholosti, odnosno njen maksimum. Upravo stvari: "poniznosti" kao što su lažna pobožnost, lažna skromnost i sl. jesu najveća oholost. Ovo zato jer se tu oholost prikriveno (a ne otvoreno) manifestuje.

Na to je ciljao Isa a.s. kada je rekao: "Čuvajte se vukova u jagnjećoj koži."

Vuk u svojoj pravoj koži je relativno bezopasan jer je lako prepoznatljiv, no kada na sebe navuče jagnjeću kožu, teško ga je prepoznati. Ljudi lažne pobožnosti postoje u svakom vremenu. Lakrdijaši.

Kur'an kaže: "Oni kojima je dat Tevrat pa ne postupaju po njemu slični su magarcu koji nosi knjige." Ako se po znanju ne postupa i ukoliko se ono ne razživi u srcu od njega se ima samo teret.

H. Ali a.s. je kazao kako se licemjeri „primiči poput primicanja bolesti.“

Dakle, nečujno, nevidljivo a istovremeno podmuklo dičeći se nesvjesno (ili svjesno) unutarnjim idolima. Mnogo

je onih koji uobražavaju svoju misiju na zemlji a od toga nemaju ništa osim samoveličanja.

Šejh Mustafa Žujo nije želio ostaviti tragove o sebi. Da je htio, ne bi čekao da ih vrijeme iznjedri i sam bi ih ostavio. Čak štaviše, kao što znamo oporučio je da ga sahrane tamo gdje ljudska noga ne dotiče štiteći se od ljudskog prisustva i nakon smrti.

Bez tragova. Da je htio sam bi ih ostavio iza sebe. Danas je njegov nadgrobni nišan oskrnavljen a desilo se prije nekoliko godina. Neko je tukao kamenom da podeblja sjekiru na nišanu. Vuk u jagnjećoj koži. Magarac koji nosi knjige. Svejedno. Šejh Mustafa nije htio trag u materijalnom svijetu ali neko ostavlja *SVOJE* znakove preko njega. Zavidnik Magarac. Niko nije bio pozvan za ostavljanje tragova jer za šejhovu krvnu rodbinu ne znamo, pošto nije imao potomstva a ni duhovni rodoslov vezano za njega ne postoji. Ali postoji vuk u jagnjećoj koži. U svakom vremenu ih ima. Život ide dalje, lakonski odmahuju rukom neznanice pravdajući se što se radi živima i mrtvima. Nekome je opet potreba za neprijateljstvom veća od potrebe za prijateljstvom. Život, pak, uvijek stoji, tih, miran i nepokretan, ono što prolazi je vrijeme i ne slučajno, Muhamed a.s. je rekao: "Ne psujte vrijeme, jer vrijeme je Bog". Jedino Njemu pripada i dolikuje čisto trajanje.

Mustafa Žujo nije želio ostaviti tragove ovozemaljske utisnute u tvarni svijet ali su ljudi lažne poniznosti uzeli sebi za pravo da ih ostavljaju i tamo gdje ne treba da ih bude.

Čak je rekao da njegovo tijelo ne nose u harem možda predviđajući skranavljenje svog nišana ili nešto još gore?! Jer, ko može znati hoće li neki novi vukovi u jagnjećoj koži možda kopati i po samom mezaru tražeći kosti kao dokaz za sebe! Ili protiv sebe?

Ne znamo!

Znamo tek to da vasijet nije ispoštovan. Namjere novih kreatora zasigurno nisu bile loše, ne bar svih, ali kada se radi o opštem dobru (kulturnom ili vjerskom), trebalo se

savjetovati. Jer, postoji način konzervacije spomenika i nije trebalo mijenjati ono što su po pravilu ljudi uspostavili prije nas.

Šejh Mustafa Žujo nije htio ostaviti tragove iza sebe. Ni znakove jer on sam bijaše znak. Ali niko nije pitao one što više znaju.

Čitava struktura ARHAJSKE SVIJESTI u Islamu (I ne samo kod nas) sazdana je od ljudi lažne poniznosti čija je oholost u maksimumu ali ne vide. Vukovi u jagnjećoj koži ili magarci koji nose knjige. Svejedno. Niko ne može tuđa djela upisivati u vlastitu unutarnjost bez zlobe, zavisti ili tereta.

Da je htio, ostavio bi trag o sebi. On sam je bio i trag i tragač. Mogao je pisati knjige, on sam bijaše knjiga. Htio je zacijelo ostati čiste, nenakaljane iznutarnjosti, iza sebe nije ostavio ni životopis.

U sami mezar još nije dirnuto ali u nišan jeste. I sjekira i slova su podebljani. Više od stotinu godina ljudi su prolazili u miru, poneko bi zastao i proučio Fatihu zagledavši se u nišan. Ali dirao nije niko.

Vrijeme je umišljenih svetaca. Oholost u svom maksimumu, ali često neprepoznatljiva. Vuk, Magarac. Jagnjeća koža i knjige. I lažna pobožnost.

POKVAŠEN

*Najveće iskušenje je kada nas ljudi vide
boljim od nego što jesmo.*

Silazeći iz sobe u avliju, šejh Mustafa se spremao da ide u čaršiju. U dvorištu uze ibrik te prosu dosta vode u lijevu ruku a zatim pokvasi pantalone među nogama. Često bi to radio. Pričat ćete o meni ono što ja hoću, a ne ono što vi hoćete. Na izlazu ga ugleda komšinica Fatima i odmah skrenu pogled. Na mostu dva dječaka se osmejhnuše, stavivši ruke na usta, a onda ozbiljnog izraza lice poselamiše hodžu Muju. Prolazio je kao da se ništa neobično ne dešava.

Usput ga susrete stari Mehmed-aga, pogledavši dole sasvim ozbiljno upita - „Jesi li bolestan, hodža Mujo?“

„Nisam“ - kratko odgovori Mustafa i nakon što malo promuhabetiše, on nastavi prema čaršiji.

Pričat ćete o meni ono što ja hoću, a ne ono što vi želite. Približavao se u međuvremenu travar i hećim Mahmut-aga iz Podgradske mahale. Nosio je travu u kožnom torbaku na leđima. Kada se približi Mustafi, otvori usta sa podsmjehom, ali odmah na njih stavi ruku.

„Loš mjuhur“ - procjedi tvrdo - „Trebaju ti trave.“

„Trebaju kenjcu i magarcu“ - odbrusi mu Šejh. Važio je za „ters“ čovjeka, ali nije bio već se samo obraćao svakom na

njegovom nivou a shodno ljudskim namjerama i sklonostima. Jer je Imam Ali a.s. rekao: "Tamo gdje je blagost neprikladna, strogost je blagost."

„Nisam mislio ništa loše“ - promuca Mahmut-aga i vrati torbu na rame.

„Nisam ni ja“ - produži Mustafa dalje i ne pogledavši ga. Mislit ćete o meni ono što ja hoću a ne ono što vi hoćete. Usput susretnu i jednu ženu kršćanske vjeroispovjesti. Vidjevši mokre pantalone između nogu, ona podiže ruku i prekrsti se.

Promrmlja nešto neodređeno prošavši pored šejh Mustafe. On ne reče ništa, uopšte se ne obazirući.

Kada se Imam Ali a.s. vraćao iz bitke na Sifinu, žene poginulih neprijateljskih vojnika su ga proklinjale, njega i njegovu vojsku. On se uopšte nije obazirao, niti je tome pridavao ikakav značaj.

Jednom prilikom je rekao kako su žene slabe po snazi, čudi i razumu a Kur'an kaže kako „one imaju isto toliko prava i dužnosti koliko i muškarci, ali je Allah dao jedan stepen prednosti muškarcima.“ Ovaj stepen prednosti se ostvaruje preko PRIRODE. Ovaj ajet je bio povodom mnogih nerazumjevanja i zloupotreba tokom povijesti, a upravo se u tom ajetu kaže da žene imaju isto toliko PRAVA koliko i muškarci.

Hodža Mujo dođe do kahve u centru grada i sjede unutra. Nekoliko ljudi je sjedilo, dvojica okrenuše glavu kada vidješe pokvašene pantalone u međunožju.

Hasan, veliki obješenjak i spadalo je sjedio sam. Bio je prisutan kada je hodža Mujo pretvorio vino u sok, ali kako narod dobro kaže, đavo ne da mirovat.

Držeći čibuk u ruci, on se izazivački nasmija: "He, he, poč'o je pušćat poda se."

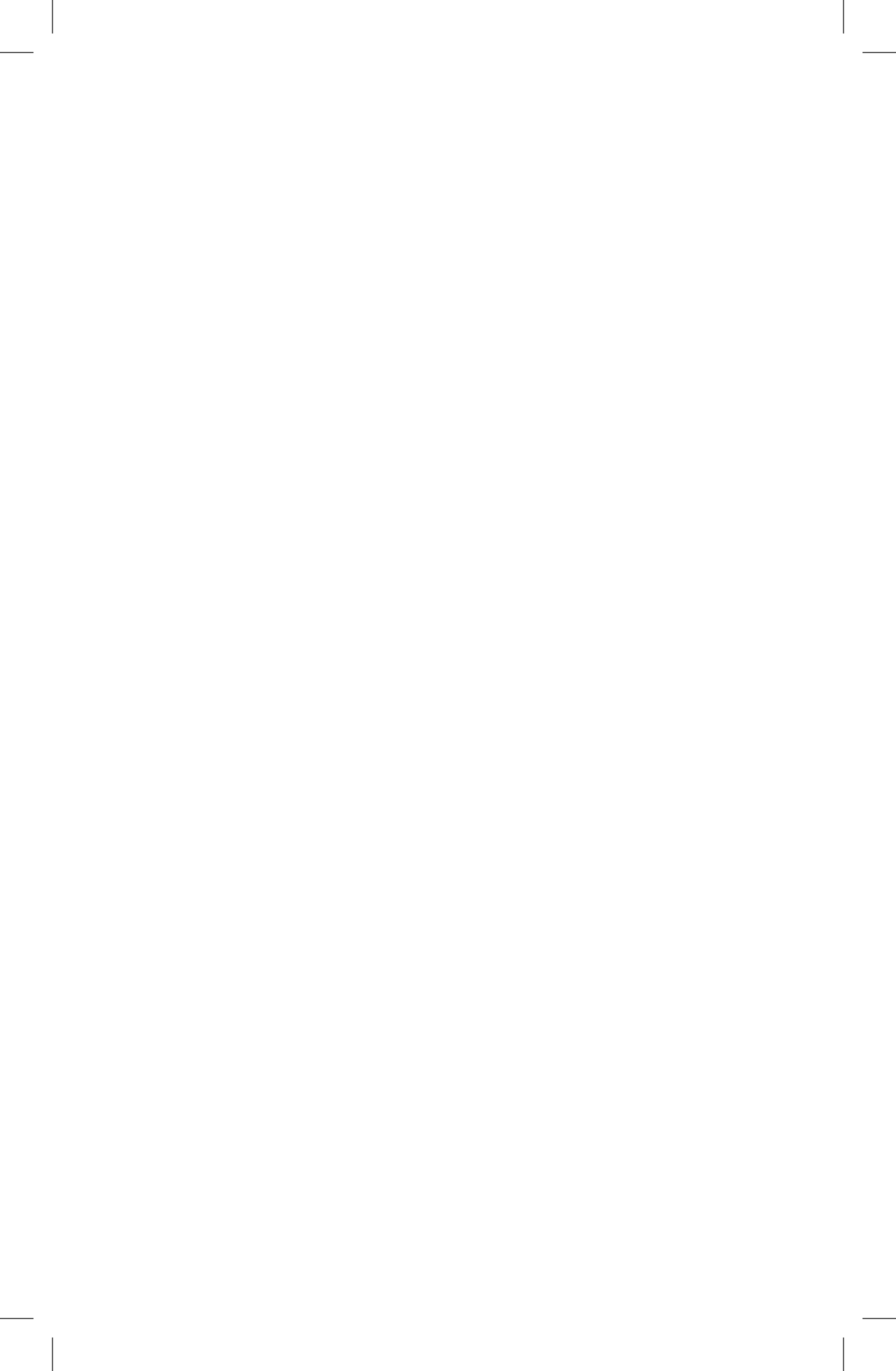
Mustafa ga je potpuno ignorisao jer i Kur'an kaže: „Nećeš ti uputiti koga hoćeš.“

A na drugom mjestu, "... kada bi im svi dokazi došli, opet bi oni koji neće da vjeruju rekli - ovo je prava čarolija“.

Hodža Mujo još više raširi noge da se pokvašeni dio još bolje vidi. "Vidam, vidam" - zavika neko sa strane, gladajući šejha pravo u lice. A on je šutio i mirno pio kahvu. "Savjeti" su bili zlonamjerni i nije im obraćao nikakvu pažnju. Mislit ćete o meni ono što ja hoću, a ne ono što vi hoćete. No, valja reći da obični ljudi često ignorišu i podozrijevaju i kada su u pitanju dobronamjerni savjeti. U tom smislu je Imam Ali a.s. rekao: "Ponekada je sumnjičenje jedina nagrada koju žanje savjetnik."

Poznata predaja također priopćava da mudrost ima deset djelova a da je devet u šutnji. Nakon što popi kahvu, šejh nastavi prema Podgradskoj mahali. Nekoliko djece se glasno zasmija. Trgovac Muhamed se zaustavi pored njega i upita treba li mu pomoć. "Treba tebi" - odgovori mu Mustafa - „farzove ne klanjaš, a na džumu ideš da te drugi vide i pohvale.“

Ovaj se zabezeknu – „Kako zna“ - sinu mu i on pobježe gotovo trčeći. Na kraju, Mustafa se vrati kući. Presvuče se i sjede na sof. Mislit ćete o meni ono što ja hoću da mislite, a ne ono što vi hoćete. Naravno, većina nikada nije shvatila zamku niti melamijski znak.

PONOVNI DOLAZAK

*Sveti ljudi skidaju i oblače tjelsnu formu
poput odjeće.*

Sjedio sam sa starim Mehmedom ispod trešnjevog drveta, dvije godine nakon zadnjeg rata, razgovarali smo o prošlosti Stoca. Imao je oko 100 godina i izgleda da je bio rođen otprilike u isto vrijeme kada je Mustafa Žujo preselio na ahiret. Okrugle zamagljene načale od tvrdog stakla, neobrijano lice i tanki brkovi a na glavi fes boje višnje, neobično živahan za svoje godine. Majka mu bijaše pričala o hodži Muji dok je bio dijete i zapamtio je ponešto ističući to s ponosom, jer kada se sjećamo slavnih ljudi, sjenka pada i na nas, možemo povjerovati u vlastitu važnost.

„Mali, dobro slušaj šta ću ti reći“ - podiže Mehmed kažiprst desne ruke. Klimnuh glavom u znak odobravanja a on nastavi - „Hodža Mujo je vodio mejtef... gori... u Bregavi, kud se izlazi iz Stoca. Tude je podučavo đecu iz Rizvanbegovića kuće, al kako on umrije, nesta i mejtefa.“ Slušao sam pažljivo, jer ponešto o tome se znalo od prije. Mehmedova unučad protrčaše pored kuće smijući se naglas, život uvijek ide i pronalazi puteve u svakoj prilici.

Mehmed pažljivo zamota duhan u otvoreni čat, ni trun se nije prosulo, odbi par dimova zagledan u plave daljine a onda se ponovo okrenu prema meni.

„Vremenom“ - nastavi tvrdo i zagonetno - „u nekadašnjem mejtefu se počelo svašta skupljati. Torla.“ - podiže Mehmed kažiprst desne ruke.

Riječ mi je bila poznata mada nisam znao značenje, ali se moglo odrediti kao malo krdo besposličara kockara i pijanica.

„Nije im se moglo stat u kraj“ - dodade, gotovo zbunjen pred snagom zla koja uvijek i iznova iznenađuje. Jer, teško želimo priznati da je zlo utkano u ljudske duše, iako je očiti dokaz činjenica da se za svako dobro treba potruditi, dok je zlo svuda unaokolo i dolazi samo po sebi.

Izgleda da je broj kartaša i besposličara u nekadašnjem mejtefu hodže Muje bio povelik a gomila je dobivali stalno nove ljude.

„Kako to da niko nije spriječio nedolična okupljanja“ - dodadoh opušteno i gotovo spontano ništa ne misleći.

„Ne znam“ - slegnu Mehmed ramenima stidljivo i pomalo djetinje kao da se pita zašto to prije nije uspio saznati.

„Torla“ - ponovo on podiže kažiprst kako bi dao značaj riječima koje će tek uslijediti. „Nekolike godine... svašta je dolazilo, majka mi pričala.“

„Jednog dana“ - zabaci Mehmed glavu - „društvo se dobro zapilo. Kocka, opšta galama. Hanz“ - naglasi on, očito misleći na haos, bar u glavama ljudi i bar na tom mjestu. „Najednom se ukaza hodža Mujo, isti ko i za života i rukama zatrese stub. Koda je veliki potres“ - pogleda me Mehmed pronicljivo. „Torla se nikada više nije skupila tuđeka.“

Mehemd otpuhnu kao da odgoni zlo od sebe i nastavi - „A četiri su godine bile prošle kako je umro. E sad, ti misli kako se pojavio nakon toliko vremena, potpuno u svom liku!?“

Mehmed zabaci leđe i nasloni se na zid, odbijao je dimove. „Majka mi pričala, tad je curom bila.“

„Torla se razbježala“ - po treći put podiže Mehmed kažiprst da naglasi važnost događaja. „Nikad se više nisu skupili tuđe“ - završi gotovo šapatom, unijevši mi se u lice.

Nasmiješih se ne rekaviši ništa. Za događaj nisam znao, ali mnogi kerameti se vezuju za šejh Mustafu Žuju. Tada se prisjetih dvije svete predaje. Jedna kaže: “Pejgamberi i evlije klanjaju u svojim kaburima kao u svojim kućama.”

Dok druga priopćava: “Da nije onih u mezarima, stradali bi oni na zemlji.”

Naravno, klanjajnje u kaburima nije fizičke već imaginalne prirode gdje se očituje na ovom svijetu uspostavljena narav duše, odnosno njen moral i njena duhovnost. Bog im daje mogućnost da se obznane iz imaginalnog svijeta (BERZAH) ponovo na ovaj svijet na nivou čula i mašte gledalaca. Također, oni imaju mogućnost zaštite ljudi i naselja te im se (baš kao i ŠEHIDIMA) pišu dobra djela i nakon smrti. Iz primjera u ovoj priči vidimo snažan HIMET EVLIJE (Srčani uticaj, tj. Opomenu) u smislu opomene da se prestane sa lošim djelovanjem.

Mustafin duh još djeluje.

Ustadoh da krenem i ostavim Mehmeda samog.

PORED SEBE

*Tragedija modernog čovjeka je u tome što ima
potrebu da sve objasni.*

Hadži Mehmed je krenuo prema ćupriji, namjeravajući da u džamiji Alije Hadžisalihovića klanja džumu namaz. Usput susretne nekoliko poznanika te malo popriča s njima, pred džamijom se već bilo okupilo dosta svijeta. Nakon selama on odmah uđe u džamiju te sjede do desnog prozora. Džuma je bila uobičajena a hodža Pitić je držao hutbu o zekatu i milostinji. Pojedine džematlije su klimale glavom, drugi su gledali pred sebe gotovo postiđeno, očito se sjećajući propuštenih obaveza. Nakon džume svijet se razide a Mehmed, ko zna zašto, odluči da još malo ostane u džamiji. Šutio je i gledao pred sebe. Okrenuvši se desno naglo vidje hodžu Mustafu Žuju kako sjedi pored njega. Bijaše u bijeloj odjeći. Hadžija se prestravi od straha jer šejh Mustafa bijaše preselio na bolji svijet prije šest godina. Kad se nekako pribra i dođe sebi, htjede nešto da ga upita, ali prilika je već bila nastala.

Ustade i nekako odtetura iz džamije. Pitao je nekoliko alima da mu objasne događaj, ali oni su nemoćno slijegali ramenima.

Šta mu se ukazalo? Tibetanskim jezikom govoreći
TULPA, Hindu ASTRALNO TIJELO ili Islamski shvaćeno
imaginalno aspekt duše koji se formira nakon smrti!?

Ne znamo,nikada nećemo saznati.

PRELAZAK PREKO RIJEKE

*Najveći ljudi su oni nepriznati i oni
Koji se nikada ne obznane.*

U pohabanim čakširama i sa zamašćenim fesom na glavi Ali beg je žurio na Sabah namaz u ćuprijskoj džamiji. Zora bijaše tek prošla i ezan je odjekivao mahalom, učio ga je hodža Pitić.

Nekoliko džematlija se već bilo skupilo u dvorištu te udoše unutra. Išao je tiho i mirno ništa ne očekujući ni od koga prezirući nesvjesno i druge i sebe samog. Najednom, sa druge strane Bregave, ugleda hodžu Muju kako zaključava vrata svoje kuće preko puta mesdžida. Alibeg ga nezaonteresirano i ovlaš pogleda i nastavi laganim korakom prema džamiji. Šejh Mustafa skrenu ulijevo te siđe niz stranu do Bregave. Šta li će tamo, pomisli Alibeg nejasno i nastavi put. U međuvremenu šejh zakorači na površinu rijeke te je brzo pređe gazeći objema nogama po nabujaloj vodi.

Alibeg osjeti jezu a žmarci mu predoše preko leđa. Protrljaviši oči, kao da se želi uvjeriti u nemoguće, pratio je pogledom šejha dok je prelazio površinom rijeke.

Ubrzo se nađe i u dvorištu džamije, Alibeg shvati namah da ga niko drugi osim njega nije vidio. Jedva je stajao na nogama drhteći od straha. Mustafa Žujo se ponašao kao da

se nije dogodilo ništa posebno. Nakon što je klanjao sabah-namaz ljudi se stadoše razilaziti a on priđe šejhu.

„Hodža Mujo“...promuca nekako, “jesi li no'ti maloprije prešo'preko vode ili mi se učinilo?“ Mustafa ga kratko pogleda.

„Ljudi svašta vide“ - odgovori neodređeno a moglo je značiti i potvrdu i negaciju istovremeno.

Alibeg ušuti i povuče se.

Idućih nekoliko dana nije išao u džamiju, zbunjen i zabrinut. Odluči da prati šejh Mustafu. Jedno jutro dok su se hladne magle dizale iznad Bregave on se sakri ispod luka koji se nadvijao nad mostom da sačeka Mustafu. Šejh se pojavi i opet se ponovi ista slika. Pređe preko rijeke i uđe u džamijsko dvorište.

Ali prije nego uđe doviknu Alibegu kao da ga gleda – „izađi i uspravi se, ono što ti nije jasno ostaće nejasno htio ti ili ne!“

Ovaj se iznenadi i uspravi se. Ne reče ništa.

Ni noge mu se nisu skvasile Šejhu Mustafi Žuji.

Slušao sam još davno da ga je „otkrila“ vlastita majka vidjevši ga da prelazi preko rijeke, ali saznadoh da mu je majka umrla prilikom poroda (ili malo poslije) te da je nije zapamtio. Nije se sjećao. Ali kako reče Mevlana, zaborav je milost Božija na zemlji Njegovoj. Čovjek se ovdje ne bi mogao ni nasmijati misleći samo na kosti predaka kojih je nebrojeno mnogo?!

Ali zaboravljamo i tako živimo. Ni noge se nisu skvasile dok je prelazio preko rijeke. Alibeg je vidio i zapamtio, jer uvijek neko vidi, a i kada ne vidi, vidi Onaj Koji vidi sve. Kerameti postoje i dati su ljudima zbog zasluga, jer padaju, odnosno, spuštaju se preko Božijeg Imena Dobročinitelj. Allah dž. š. kaže: “Ljudi su Moja porodica i najdraži Meni je onaj ko je najkorisniji Mojoj porodici.“

Vidimo da je upotrebljen izraz ljudi jer je i Božanskim dobročinstvima obuhvaćen cijeli ljudski rod. Dakle, nije izdvojena nijedna kategorija ljudi, jer Božanska milost

obuhvata sve. Kerameti na srca Njegovih robova padaju kao posljedica dobročinstva i služenja ljudima. Ni noge mu se nisu skvasile, Šejhu Mustafi Žuji.

Neko je zapamtio i prenio drugima, a neko uvijek zapamti. Kao sjećanje i opomenu. I dašak Božije milosti na zemlji Njegovoj.

STAVLJENO U ŽBUNJE

*U negaciji je više mudrosti nego u potvrđivanju,
i zato je ljudski jezik skloniji neistini nego istini.*

Dječak Tahir iz Ćuprijske mahale se spremao za odlazak u mejtef. U Begovini je djecu podučavao čuveni alim i šejh Mustafa Žujo. Ugledni Stočani su svakako nastojali da im hodža Mujo djeci prenese znanje, jer je bio učen i uglednog porijekla.

Nakon što se obukao i pripremio za odlazak, otac mu donese pletenu korpu sa tri pipuna u njoj i reče: "Ovo ćeš dat' hodži Muji i poselamit ga od mene."

„Dobro“ - odgovori Tahiri i uze krtolić u ruku. Koračao je sporo i zamišljeno a bješe mu oko osam godina.

Žbunje na putu ka Begovini bješe gusto, sve je odisalo mirom u pitomom zelenilu a ptice su se mogle vidjeti na granama. Kako bi bilo da sakrijem jedan pipun a hodži dadnem dva, javi mu se misao iznenada. Nisam ni željan, ali valjalo bi podijeliti sa drugovima.

Hodži neću ništa govorit, a svakako je svejedno, dva ili tri. On se zaustavi i pogleda desno i lijevo vidi li ga ko pa stavi jedan pipun pod nakrivljen kamen u blizini i ugura ga. Izvana se nije ništa vidjelo. Nastavi koračati i uđe u dvorište. Šejh Mustafa je sjedio na stolici držeći rukom prosjedu bradu.

Gledao je u zelenilo pred sobom. Tahir ga poselami i predade selam od oca, dva topla i zrela pipuna. Šejh ga kratko pogleda, i uze korpu. "Haj se vrati pa donesi i onaj što si ga sakrio pod kamen" - reče odsječno i nedvosmisleno. Zna, javi se Tahiru misao i on odjednom protrnu i nakratko se zadiha. "Kako" - zausti, ali se iznenanada pribra. Izvini se te otrča da donese treći pipun koga je bio sakrio pod kamen pored puta.

„Oprosti mi hodža Mujo!“ - uzviknu glasno kad se vrati, strah mu bješe velik.

„Treba te poučiti da je krađa loša dok si još dijete“ - odgovori šejh Mustafa - “jer ako se ta sklonost ustabili u tebi, biće loše.“ Dječak ne reče ništa i povuče se stavivši desnu ruku na grudi. Osjećao je strahopoštovanje.

Prošle su dvije godine, događaj je polako padao u zaborav. Jer sjećanje uvijek blijedi i prolaznost uzima svoj danak. Hodža Mujo je nastavio podučavati djecu u Begovini, ponajviše iz Rizvanbegovića kuća ali i drugu iz poznatih porodica. Tako je i mali Hasan vremenom stasao za mejtef a živio je u Podgrasdskoj mahali. Jednom krenu u Begovinu na poduku kod hodže Muje kad ga trgovac Jusuf zaustavi kod Sultan-Selimove džamije.

„Jesi li to pošo kod hodže Muje?“

Dječak potvrdno klimnu glavom. "Hodi vamo" - pozva ga. Radnja je bila puna voća i on iz ugla izvadi četiri šipka i dade mu ih. "Selam ćeš hodži Muji" - dodade radosno i odsječno.

„Dobro“ - reče Hasan i uze šipke. Koračajući prema Begovini sjeti se da u desnom džepu od pantalona ima malu zelenu mahramu. Šipci bijahu veliki i slatki. Da uzmem sebi dva, niko neće saznati, javi mu se iznenada. Ali se sjeti očevog savjeta da hodža Muji govori samo istinu te se malo pokoleba.

Pa dobro, nastavi se misao, ipak ću mu dati dva, dosta je i to. Valjalo bi preostale pojes' pa šta god budne.

Na putu izvadi dva šipka iz korpe pa ih zamota u zeleno platno i stavi ih u obližnji žbun zamaskiraviši sve granama.

Izvana se ponovo nije vidjelo ništa. Uđe u dvorište i pope se drvenim stepenicama. Hodža je sjedio sam.

Nakon što razmjeniše selame šejh Mustafa mu odmah reče: “Ona dva šipka što si ih umotao u zlenu mahramu idi i donesi.”

Hasana uhvati blaga vrtoglavica i on nešto zamuca vezano za trgovca Jusufa i svoju dobru namjeru.

„Znam da nisi htio ništa loše, ali onaj ko poučava mora ponekad biti i strog“ - naglasi vedro i nasmijano. Bez osude ili prijekora. Hasan se odmah vrati i donese šipke. Hodža nije bio ni ljut ni tužan, tek autoritativan i poučavao je primjerom.

Imam Ali a.s. je rekao: “Tamo gdje je blagost neprikladna, strogost je blagost.” A neprikladno je biti blag prema onome ko krši Božiji zakon, makar bio i dijete. Iako blagost ima naravno prednost i ona po riječima Muhameda a.s. „ukrasi svaku stvar.“

Dželaludin Rumi je pisao o strogosti učitelja prema učeniku navodeći primjer sokola. Gord a pripitomljen. Takav je čovjek vjernik. Ponosan što je počašćen kao Božiji namjesnik a istovremeno blag i pitom.

No, da bi se soko pripitomio, treba mu podsjeći krila i podkresati nokte a to je bolno.

Bolno je svako duhovno uspenje i postignuće, jer je prepuno iskušenja. Njima Allah utvrđuje vjeru i čisti iskušeniika.

Hodža Mujo je nastavio podučavati djecu u Begovini skoro sve do svoje smrti. A svako vrijeme ima učitelje i skriveno slatko voće.

ŠEJHOVSKI TADŽ

*Potreba za mržnjom je često veća od potrebe
za ljubavlju.*

Još je Hipokrat rekao kako je u zdravom tijelu zdrav duh. Međuzavisnost duha i tijela danas obrađuje nauka koja se zove psiho neurobiologija i koja se bavi utjecajem duševnih procesa na tijelo. Imam Ali a.s. je rekao: “Zdravlje tijela je u nezavidnosti.” Dakle, odsustvo zavisti rezultira tjelesnim zdravljem. Kada se pogleda zdravstveno stanje kod jogina, sufija i svećenika u manastirima, vidimo da su oni uglavnom tjelesno zdravi.

A Šejh Mustafi Žuji su zavidjeli. Imao je INABU od šest Šejhova da poučava i prenosi znanje od Muhameda a.s. Međutim, nije poznato je li se ikada obznanio kao šejh.

Vjerovatno jeste, bar nekim ljudima jer kako drugačije objasniti šejhovski tadž na njegovom nišanu.

*Šejhovski tadž na nišanu šejha
Mustafe Žuje*

Pred ljudima se skrivao i pretvarao strogo slijedeći MELAMIJSKI put i melamijsku filozofiju života. Za onog ko zna, šejhovski tadž je trag. A uvijek će biti oni koji tragaju i prate prošle, zauzete na Pravom Putu.

ŠEJTANSKA SOFRA

*U tamnom dobu preovladava
vjera u svemoć znanosti, i neznanje
o duhovnoj medicini. Zlatno doba će donijeti
Harmoniju.*

Ahmet je žurio prema šejh Mustafinoj kući, jer se njegova žena Zulka naglo razboljela i valjalo je hitno tražiti pomoć osjećala je veliki nemir, izgubljenost, slabost i nervno ratrojtvo. Ono što bi danas nazvali akutnom psihozom. Našao je hodžu Muju u njegovoj kući. I sam usplahiren brzo zatraži pomoć kratko mu opisavši šta se dogodilo.

Šejh mu reče: "Žena ti je stala na Šejtansku sofru."

Zatim otvori neku staru knjigu požutjelih stranica i napravi mu zapis kojeg Ahmet odmah stavi u džep od kaputa.

„Neka ga nikada ne skida“ - dodade šejh. Poselamiše se i Ahmet se žurno vrati kući. Zapis je ušiven u zeleno platno i njegova žena ga odmah stavi sebi oko vrata. Za par minuta svi simptomi nestadoše kao rukom odnešeni. Nadugo su u cijeloj porodici pričali o tom događaju diveći se znanju i moći Mustafe Žuje. Ovo je primjer znanja o duhovnim stranama nevidljivog svijeta koje je hodža Mujo stekao nekom vrste INICIJACIJE, jer ovako živo znanje se prenosi direktno sa čovjeka na čovjeka. A to zahtijeva poseban proces uvođenja

u spiritualne tajne. Kada je spomenuo „šejtasniku sofru“, Šejh je vjerovatno mislio na džine a među njima ima dobrih i zlih, ovakvih i onakvih a o čemu i Kur'an govori. Ima i vjernika i nevjernika, šejhova i evlija, "ima nas vrsta različitih" (Kur'an). U njihov svijet ne treba ulaziti, a vidjeli smo da čak i nenamjerna greška košta.

Zulka bijaše ozdravila a hodžin zapis nije skidala do kraja života. Danas je općenito jako malo ljudi sposobnih za duhovno liječenje, no ono postoji, jer je Imam Ali a.s. rekao: "ZAPIS JE ISTINA" a njegove riječi vrijede u svakom vremenu.

Ipak, danas zapisuju i mnogi koji nisu inicirani u tajna znanja te je tako procvjetao „sveti biznis“ a čovjek u nevolji je sklon povjerovati u sve ne bi li dobio očekivani lijek. Nekima se stanje poboljša od bilo kakvog zapisa, no, ne smijemo zanemariti PLACEBO EFEKTI i on se nikako u neprovjerenim stvarima ne može isključiti, jer čovjeku i zaista bude bolje ako vjeruje da će mu biti bolje. Osim toga UMNE BOLESTI (koje danas zovu "duševne") objektivno postoje i one su realnost. Isto tako postoje i čini, agaze i crna magija. U tom smislu Imam Ali a.s. je rekao: "ČINI SU ISTINA".

Ove dvije koncepcije danas se međusobno isključuju te ne postoji nikakvo razumjevanje niti međusobna saradnja.

Oni koji se bave zapisivanjem, a nisu inicirani u duhovnu medicinu, često savjetuju pacijentima da prestanu piti lijekove te se ovima stanje znatno pogorša ili čak izvrše samoubistvo. S druge strane, psihijatrija ne poznaje niti priznaje sakralnu bit čovjekovu držeći se isključivo nauke uopšte ne shvaćajući njene ograničene domete niti prihvataju metafizičku prirodu čovjeka.

Znanost uopšte ne priznaje postojanje duše, ali ipak umne bolesti zove „duševne“. Ibn Arebi je za umne bolesnike savjetovao samoću, gledanje u zelenilo, zikir te dijetalana ishrana. A duševne bolesti u pravom smislu te riječi jesu škrtnost, pohlepa, oholost, zavist i slično.

Dakle, moralno izvitoperenje čovjekovo, jer je ljudska duša podložna tome. Sufizam daje lijekove za pomenuta oboljenja duše a vezano za etapni uspon ka vlastitij iznutarnjoj savršenosti koja kao potencijal postoji u svakom čovjeku. Takozvana savremena psihijatrija ima uopštenu dijagnostiku ne dotičući karakter i neponovljivu prirodu pojedinca te sva zbivanja u duši (uključujući i mistična) smješta na razinu simptomatologije.

Skeniranja mozga potvrđuju velike promjene u tom organu kod kliničke depresije i shizofrenije a nova otkrića će se svakako desiti. No, nositelji ARHAJSKE svijesti uopšte ne priznaju znanost dok je paradoksalno, upravo Islamski svijet imao bolnice za mentalno zdravlje u vrijeme kada su te bolesti na zapadu pripisivane isključivo vradžbinama. Za mistična otkrovenja znanost nema objašnjenje. Dokazano je da se moždani valovi mijenjaju ali znanstvenici ne znaju zašto, jer je problem tzv. moderne nauke upravo u tome što sve želi da dokaže.

Ljudi također nikada nisu lako prihvatili fenomen poslaničke svijesti. Često su je tumačili utjecajem duhovnih bića („Kako govore, džini su u njemu“).

No, zasigurno, da duhovnom (duševnom planu) ta bića mogu praviti probleme običnim ljudima. To i Kur'an potvrđuje, „...koji ubacuju zle misli u ljudske duše, bilo od džina bilo od ljudi“.

Ubacivanje zlih misli od strane džina je obično na nivou mašte dok je prosezanje u ljudski svijet na nivou fizičkog praktično nemoguće. Valja znati razlikovati umne (duševne) bolesti i satanske podsticaje te objediniti tradicijonu, duhovnu medicinu i zvaničnu.

Takvi ljudi danas postoje a u ZLATNOM DOBU sva znanja će se vratiti svom istinskom korijenu te će se duhovna i materijalna nauka razvijati harmonično i uporedo.

Za korist svih ljudi.

VITEZ U SVJETOSTI

*Najbolji ljudi su prikriveni,
ili potpuno nepoznati.*

Stolac je bio pun vojske. April 1992. god., rat je počinjao. Oprezo su se spuštali sa Ošanića i Barana silazeći u grad gotovo nevidljivo, ali sigurni u vlastitu svoju nadmoć. Ljudi su nagađali i strahovali, ali nasilja nije bilo niti se osjetila panika. Uostalom, većina ljudi nije ni znala šta je rat a ono što nemamo u iskustvu kao da i ne postoji. Bar se možemo zanositi.

U kino-sali su se održavala „predavanja“ i neka vrsta savjetovanja lokalnog stanovništva i oficirskog kadra. Naivnost bijaše velika, jer je narod očekivao objašnjenje za ono što je svakome bilo savršeno jasno. Ali čovjek ne želi vjerovati u loše znakove onda kada zlo prevladava, nadajući se dobru. Uzaludno i površno, ali bilo kakva nada dobro dođe u teškim vremenima. Većina je kao i obično razmišljala o uzroku i posljedicama zanemarujući činjenicu da u zbilji postoji jedino Božije djelovanje. Brkati oficiri su se u sebi smijali pojašnjavajući početak rata dok su iznenađeni Bošnjaci preko oka motrili namah „obučene“ (u uniformu) dojučerašnje komšije i prijatelje. Ali zlo uvijek dolazi iznenada i nije ga lako prepoznati. Vojnici su iz dana u dan gradom šetali naoružani

nazivajući svoj dolazak do Neretve „oslobađanjem“ dok su bjegunci istu stvar zvali „okupacijom“ i padom grada. Jedni su organizovano pobjegli dok su neki ostali, zbunjeni i u teškim nedoumicama. Ipak, ubijanja nije bilo.

Nekako u to vrijeme, jedna pobožna žena usnila je ruju, Božanski san. U svom snoviđenju vidjela je je čovjeka u Podgradskoj mahali (tog vremena) kako prekrizhenih nogu levitira okupan svjetlošću. Svuda oko njega bila je svjetlost, a izvirala je i iz samog tijela. On joj je rekao: “Ti se ne boj, ovdje ništa neće biti “ - misleći na moguće pokolje i poniženje što se i obistinilo. Nakon toga je u snu vidjela mnoštvo derviša (oko nekadašnjeg harema, a kasnije partizanskog spomenika) kako podižu ruke i veličaju Boga Uzvišenog tekbirima. Zna se da je tu sahranjen (prije više od 400 godina) Šejh MURTEZA. Kada su komunisti u prošlom stoljeću htjeli proširiti partizansku kosturnicu, naišli su na tijelo šejh Murteze, potpuno očuvano i neraspadnuto. Pobjegli su glavom bez obzira a sveta predaja kaže: “Zemlja ne jede tijela poslanika i evlija.“ Ovo zato jer je na njih pao sifaf (Božije Ime) Hajj (Živi) te se njihova tijela ne raspadaju u zemlji. Jedna predaja kaže: “Poslanici i Evlije klanjaju u svojim grobovima kao u svojim kućama.“ I još: “Da nije onih u mezarima (koji mole), stradali bi oni na površini zemlje.“

Tijelo šejh Murteze leži neraspadnuto više od 400 godina i zadatku budućih generacija bi mogao biti da mu naprave spomenik kao zaštitniku grada.

Također, po svemu sudeći i šejh Mustafa Žujo je rođen u Podgradskoj mahali, tu je odrastao da bi se nakon izvjesnog vremena preselio u Ćuprijsku mahalalu (kuća i danas postoji). Prije toga je stanovao u kući tačno ispod Podgradskih kula.

Ko je od njih dvojice (šejh Mustafa ili Šejh Murteza) došao toj ženi u snoviđenje kao svjetlosni vitez?!

Ili možda obojica!

Znamo da je Ibn-Arebi rekao kako duhovno viteštvo obuhvata period od osamnaeste do četrdesete godine života.

A zna se da je šejh Žujo ostavio dovu na Stocu i rekao: “Dok ja budem ovdje, mirno spavajte.”

Duhovni velikani su često zaštitnici gradova, Bog Uzvišeni im daje tu moć kako bi im se (baš kao i šehidima) pisala dobra djela i nakon smrti.

Nama, običnim ljudima se knjiga djela smrću zatvara. Jesu li oba šejha štitila grad u teškim vremenima?

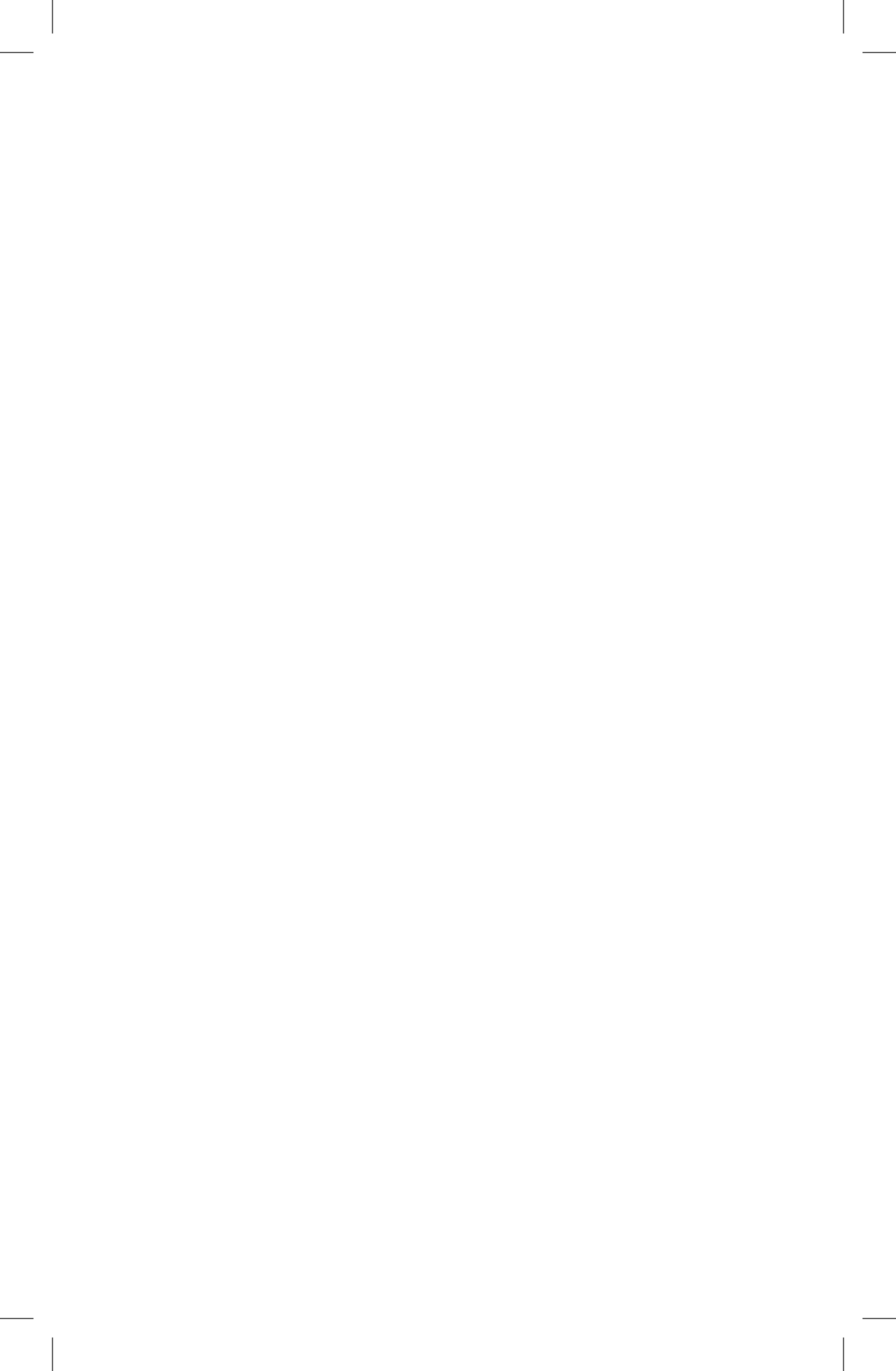
U drugom svjetskom ratu Njemačka vojska je ušla u Stolac samo nekoliko sati prije mogućeg pokolja.

Šejh Murteza?

Šejh Mustafa?

Ili možda obojica, ali nikada nećemo pouzdano saznati. No, ko zna, on zna.

Vrijedilo bi da oni koji zapamte prenesu budućima, jer obojica velikana zaslužuju da ostanu u kolektivnom sjećanju.

VODA I REŠETO

*Kad bi ljudi znali gdje je zamka sudbine,
ni jedna noga se ne bi pokliznula.*

Hodža Mujo i Ahmet su šetali gradom te se zaputiše prema Podgradskoj mahali. Jesenje lišće je nošeno vjetrom padalo po smeđem putu, u tom dobu još nije bilo asfalta a ni platani nisu bili posađeni i to se desilo tek nakon Drugog svjetskog rata. Poneki fijaker s konjima bi prošao a prolaznici su pozdravljali često bježeći od Šejh Mustafinog prodornog pogleda, jer je Muhamed a.s. rekao: “Čuvaj se pronicljivosti vjernikovog pogleda, jer on gleda svjetlom od Boga.“

Duša može primiti svjetlo duha ili ostati u tami ovisno o tome kakav život izaberemo. Ako se duša usavrši i primi svjetlo duha, ona je poput ogledala, a predaja kaže kako je vjernik ogledalo vjernika. Kad dođoše do Podgradske džamije hodža predloži Ahmetu da tu klanjaju ikindiju namaz. Sačekaše da mujezin prouči ezan te obaviše namaz. Šejh Mustafa je i poslije namaza držao crveni tespih u ruci. Svrtiše na kahvu u kafanu Pod brijestom, nekoliko ljudi je sjedilo za stolovima a konobarica Mara im odmah pride.

Šutili su neko vrijeme.

Šejh se obrati Ahmetu: “Eto Ahmetago, ja bih se oženio i namjeravam ako Bog da, zaprositi Kadiru. Pleme znaš,..brata joj znaš, pa ...bi li ti odnio pismo“?!

„Bi, jašta“ - prihvati Ahmet odmah i ustade sa stolice. Rečeno je da je murid u odnosu na šejha poput vojnika u odnosu sa starješinom. Do nas nije dopirala vijest je li Ahmet bio Mustafin učenik ali ga je i uvažavao i poštovao.

Šejh ga zadrža rukom.

„Ne mora sad, evo ti pismo pa ga predaj djevojci sa bratovim znanjem.“ A Kadirini roditelji bijahu još davno umrli.

Ahmet ponovo sjede.

U to doba to je bio način predbračnog socijalnog kontakta, (a i danas je ponegdje) i nije bilo ni govora o zajedničkom izlasku momaka i djevojaka.

Nešto kasnije došlo je do stidljivog ašikovanja „pod pendžerom“, naravno pod uslovom da se prozor ne otvara a o maženju se teko moglo maštati. Muhamed a.s. je rekao: „Za svakim vremenom koje ti dolazi slijedi od njega još gore.“ Tako se vremenom pojavilo i „pričanje“ pod pendžrom, jer bi djevojka na čas izašla da nalije vode u ibrik ili radi kakve druge potrebe te razmjenila par rečenica sa izabranikom svoga srca. U nepretrgnutom kontinuitetu pričanje je postalo javno s tim da parovi nisu smjeli napuštati kapidžik a na dodir niko nije ni pomišljao.

„Moderno“ doba je donijelo opštu profanizaciju odnosa među polovima postajući oblik zabave te se tako danas emocionalni odnos zove „zabavljanje“.

Nakon sastanka hodža Mujo daje pismo Ahmetu i ovaj ga pažljivo stavi u unutarnji džep kaputa. Odmah izjutra uputi se Kadirinoj kući. Sjedila je na dvorištu sa bratom Muhamedom. Zeleni šimširi i okrugli sto, Ahmet im nakon selama saopšti razlog dolaska te uruči pismo.

Ona pročita par kratkih rečenica i nakon tren dvoumljenja samo tiho procijedi - „Neću!“

Ahmet iznenađeno napravi korak unazad, ali se brzo pribra te otpoče pričati o Šejh Mustafinim vrlinama i njegovom slavnom rodu naširoko opisujući veličinu i tradiciju

porodice. Kadirin brat Muhamed je klimnuo glavom u znak odobravanja ne bi li je podstakao da prihvati dobru bračnu ponudu. Međutim, nisu uspjeli promijeniti njenu odluku i ona samo dva puta nenametljivo odmahnu glavom. Ahmet odmah ode do šejha Muje te mu u jednom dahu ispriča šta se dogodilo i saopšti odgovor djevojke.

Šejh ga kratko pogleda i reče: “E nek neće, biće joj sreća ko voda u rešetu.”

Ahmet u početku nije do kraja shvatio poređenje, ali je odmah znao da će Kadiri krenuti po zlu jer voda u rešetu se ne može zadržati i ukazuje na kratkotrajnost. Njih dvojica se poselamiše i Ahmet ode svojoj kući. O svemu nikom ništa nije govorio. Vrijeme je prolazilo a Kadira bivala sve starija, jer bitku sa vremenom nije dobio niko, uzalud se borimo protiv prolaznosti. No, desilo se da se zagleda u Hakiju iz Uzinovičke mahale. Momak stasit i naočit, možda i malo mlađi od nje, ali nije važno, jer ipak je prilika i valjalo bi mu nekako dati išaret. Jedanput se susretoše i ona mu baci dug radoznao pogled oborivši pri tom glavu. Shvatio je poruku i nakon izvjesnog vremena on zaprosi Kadiru. Ona odmah pristade. Istina, čula je još davno da je Hakija sklon piću i kocki, ali nikad se ne zna, jer ljudi pričaju svašta i ono što znaju i ono što ne znaju a Imam Ali je divno rekao: “Laž je kad kažeš čuo sam, a istina je kad kažeš - vidio sam.” Jer čuti se može svega i svačega i ljudi često pripisuju svoje mane drugima ne bi li ih tako učinili podnošljivijim i bar ih se simbolički oslobodili.

Kadira se udade za Hakiju. Prvih dana sve je izgledalo dobro i normalno a svaki početak je zanimljiv i normalan, te je tako i prvo vrijeme braka nazvano „medeni mjesec.“

Vrijeme je prolazilo, Hakija je sve češće dolazi u pripitom stanju a u međuvremenu se rodilo i dijete. Kako kocka i piće hvataju čovjeka podlo i nevidljivo, on se splete u novonastali život kao u paukovu mrežu uzalud pokušavajući izaći iz nevolje koju je sam prouzročio.

U početku je Kadira trpjela i šutila. Ali njegvo naređivački ton joj je sve više smetao, a počeo je prodavati i stvari iz kuće jer svaki porok nemilosrdno hoće cijelog čovjeka. Ona i dijete su jedva preživljavali. Pokušavala je razgovarati sa mužem nekoliko puta.

„Ako ti se ne sviđa, vrati se svojimima“ - bio je odsječan i drzak, gledajući je podlo zavjerenički i sa mržnjom. Ali vraćanje svojimima nije bilo lako, jer se razvod u Hercegovini još i danas smatra sramotom a u to doba žene su šutjele i trpjele. Odlučila je da mu više ništa ne govori, a on je postajao sve gori i gori. Stvari iz kuće bijahu prodane a porodica dovedena na prosjački štap. Muž ju je znao i ošamariti, te je plakala do zore gledajući izglednijelo dijete u bešici. Nije imala izlaza. Obistinilo se predskazanje Mustafe Žuje, njena sreća je iscurila na tren. Često bi joj sinula misao da je trebala poći za hodžu Muju. “Kud ne pođoh kukala mi majka“ - javljalo bi joj se maglovito i nejasno, ali bi brzo otjerala misao. Jer sa razočarenjem svi gledamo na izdaju vlastite duše. Voda u rešetu se ne može zadržati i kako dođe tako brzo i prođe. Kur’an kaže: “Vjernik je bolji od nevjernika makar vam se i ne sviđao.“ U tom kontekstu je i sveta predaja: “Udaj kćer za vjernika, jer će je poštovati ako je bude volio, a ako je ne bude volio neće je zlostavljati.“

Kakva bi bila Kadirina sudbina da se udala za šejh Mustafu, ne znamo, jer šesti Imam a.s. je rekao: “Nije ni potpuno određenje ni potpuna sloboda već nešto između,“ Baš kao što je rešeto između vode i njenog potonuća u zemlju. No, neko je primijetio da pametne misli posljednje dolaze.

Otkriće Skrivenog Šejha

recenzija

Prvi vidovi književnog stvaralaštva su bili usmene prirode, iz više razloga, a njen cilj je bio dijelom drugačiji nego cilj današnje književnosti. Inače, književnost se kroz epohe mijenjala i razvijala, kasnije i različiti vidovi nauke o književnosti sistematizirajući i analizirajući najranije vidove književnosti, pa sve do današnjih književnih proizvoda, teorija, pogleda, pristupa, filozofija, načela itd. Današnji književni izričaj je toliko slobodan da svjedočimo nadasve različitim i ukrštenim književnim stvaralaštvom.

Knjiga Jasminka Šarca, *Skriveni Šejh*, koju imamo pred sobom, spada u jednu zanimljivu književnu pojavu koja lebdi između književne predaje i novele, s jedne strane i inspirativnih priča za pomno uho zainteresiranih čitatelja, s druge strane. Mustafa ef. Žujo je historijska ličnost koja je živjela u Stocu u 19. stoljeću, priče o njemu su predanja nastajala za vrijeme njegovog života i poslje, a koje su se množile, rasle, i vjerovatno, mijenjale, kroz proteklo vrijeme, tako da su do autora, ili do današnje generacije, došle u nekom obliku i kroz usko grlo, jer, ipak, prošlo je preko 120 godina od preseljenja Mustafinog.

Ove okolnosti daju mogućnost i pravo autoru da posegne za književno-umjetničkim uređenjem teksta i završi proces ne samo transformacije iz usmene u pisanu književnost nego i autorskog uobličenja knjige priča, koje će od danas nastaviti svoj novi život u novom obliku i novim značenjima i mogućnostima čitanja za daleko širu javnost, kako prostorno

tako i vremenski. I slobodno mogu reći u pravo vrijeme ili u posljednji čas da nam se desila ova knjiga.

Dvadeset osam (28) priča, ponekad sa sličnim obrascem, uvijek sa mudrim poukama i porukama, i uvijek sa novim detaljima koji golicaju maštu i istovremeno daju odgovore i postavljaju pitanja, slučajno ili ne, simbolično, identično broju arapskog alfabeta, zajedno daju jednu novu i dosad neviđenu dimenziju, jer u usmenom svijetu nismo mogli imati ovakav uvid. Priče polaze od neke neobične informacije koja je imala svoj razvojni luk, preko nekoliko usta i ušiju do autora koji je dao svoj doprinos i kreativni pečat, udahnuo u njih iz svoje inspiracije i pustio u novi život, a svakim našim čitanjem dobit će, ili će se otkriti, nove značenjske dimenzije prilagodive za svakgo ponaosob, kako kome već bude potrebno, a i moguće shvatiti.

Kako je vrijeme sudija najbolji, u smislu naše ljudske percepcije i ocjene, tako će i vrijeme koje dolazi dati svoju riječ za knjigu, a dotada ćemo sigurno uživati u njenim riječima koje su već jednim dijelom prošle test vremena, a Šarac će sa još jednom knjigom složenom u svoju lepezu upotpuniti svoj kniževno-društveni radi i na svoj način odati počast Stocu i stolačkim važnim temama kojih im na pretek. Neka vam svako čitanje bude novo, kao što i jeste, s jedne strane, i neka vam knjiga bude otvoren prozor kroz koji vidite dalje.

Orhan Tikveša

SADRŽAJ

Predgovor	11
DOBAR ČAS	15
DOVA NA STOCU.....	17
DURBIN.....	21
DVA GOLUBA	23
DŽAMIJSKI NESTANAK	27
ĐURĐEVDAN.....	31
FATIMINO POTOMSTVO	35
FENJERI U PRAZNOM MEZARU	41
FIJAKER JE STAO	47
GURABIJE.....	51
KERBELA.....	53
KUR'ANSKI POREDAK.....	55
LJUDI U BIJELOM.....	59
MARINA RAKIJA	61
MIRISI DUŠE.....	63
MISTIČNO VINO	67
NADŽAK	69
NAJGORE VRIJEME	71
NIŠAN	75
POKVAŠEN	79
PONOVNI DOLAZAK	83
PORED SEBE	87
PRELAZAK PREKO RIJEKE.....	89
STAVLJENO U ŽBUNJE	93
ŠEJHOVSKI TADŽ.....	97
ŠEJTANSKA SOFRA.....	99
VITEZ U SVJETOSTI.....	103
VODA I REŠETO.....	107
Orhan Tikveša: <i>Otkriće Skrivenog Šejha</i> , recenzija	111

